

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 44.

Lördagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och bordlades

andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik, dels ock i anledning därav väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 31, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt de i norra delarna av landet stationerade statsanställda av vissa särskilda avlöningsförmåner.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 38—42, första lagutskottets utlåtande nr 35 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckt motion angående inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal. Om inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 117, hade herr Thulin hemställt, att riksdagen för sin del måtte antaga i motionen framlagt förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. och 18 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av den föreliggande motionen, I:117 av herr Thulin, för sin del besluta, att 17 § 3 och 5 mom. samt 18 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skulle från och med den 1 januari 1921 erhålla följande lydelse:

Första kammarens protokoll 1920. Nr 44.

Om inskränkning av rusdrycksförsälningens bolagens antal.

(Forts.)

17 §.

3. Över ansökning, som rätteligen skett, skall Konungens befallningshavande omedelbart efter ansökningstidens utgång inhämta utlåtanden, i Stockholm av stadsfullmäktige och i annan stad av magistrat och stadsfullmäktige samt å landet av kommunalnämnd och kommunalstämma. Dessa utlåtanden böra innehålla, huruvida och i vilken utsträckning rätt till detaljhandel anses böra medgivas, uppgift å det antal försäljningsställen, som bör få anordnas, dels för utminutering och dels för utskänkning av spritdrycker, vin och öl, ävensom förslag till de inskränkningar med hänsyn till försäljningsställets förläggning och rörelsens bedrivande, som anses nödiga. Hava ansökningar inkommit från flera bolag, skall, om upplåtande av rätt till detaljhandel tillstyrkes, visst bolag förordas till erhållande av den sökta rättigheten.

5. Hava stadsfullmäktige eller kommunalstämma inom den kommun, där försäljning är avsedd att äga rum, avstyrkt upplåtande av rätt till detaljhandel, må Konungens befallningshavande icke meddela rättighet till sådan handel. Rätt till detaljhandel må icke inom något län upplåtas till större antal bolag än som motsvarar ett bolag för varje påbörjat femtiotusental av länets folkmängd vid utgången av året före det, under vilket ansökan om dylik rätt senast bort ingivas; dock att sådan rätt i varje fall må kunna meddelas bolag till samma antal, som under år 1918 inom länet utövat rättigheter till detaljhandel med brännvin. Medgiver Konungens befallningshavande upplåtande av rätt till detaljhandel, må försäljningsställets antal ej sättas högre än det av stadsfullmäktige eller kommunalstämman tillstyrkta. Konungens befallningshavande skall därjämte vid upplåtelsen föreskriva de inskränkningar med hänsyn till försäljningsställets förläggning och rörelsens bedrivande, som blivit av stadsfullmäktige eller kommunalstämman föreslagna, såvida beslutet om samma inskränkningar icke finnes stå i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrida deras befogenhet, som fattat detsamma.

18 §.

I kommun, där tillstånd till detaljhandel enligt 17 § ej meddelats, må rättighet till försäljning av rusdrycker kunna tilldelas inom annan kommun bildat bolag. Sådan rättighet må dock utövas endast om bolaget erhåller rätt till detaljhandel inom den kommun, där bolaget är bildat, och så länge sistnämnda rättighet är gällande.

Ansökan om rättighet, varom nu är fråga, skall göras inom den i 17 § omförmälda tid innan försäljningen är avsedd att taga sin början, och skall beträffande rättighetens upplåtande jämväl i övrigt lända till efterrättelse vad i 17 § stadgas.

Reservationer hade avgivits

dels av friherre Fleming samt herrar Antonsson, Boman, Venner-

sten och Kant, vilka på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå såväl vad motionären som utskottet föreslagit beträffande ändring av § 17 mom. 5 i förordningen den 14 juli 1917 angående försäljning av rusdrycker och att riksdagen måtte bifalla, vad utskottet föreslagit i fråga om § 18 av samma förordning; Om inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.
(Forts.)

dels ock av herrar Jonsson i Hökhult, Bergman, Johansson i Kul-
lersta, P. Alb. Bergström och Björkman, vilka ansett, att utskottet bort
hemställa, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 17 § 3 och 5 mom.
samt 18 § i förordningen av den 14 juni 1917 angående försäljning
av rusdrycker skulle från och med den 1 juli 1921 erhålla följande lydelse:

17 §.

3. (Lika med utskottets förslag).

5. Hava stadsfullmäktige — — — — sådan handel. Rätt till
detaljhandel må icke inom något län upplåtas till större antal bolag än
som motsvarar ett bolag för varje påbörjat femtiotusental av länets
folkmängd vid utgången av året före det, under vilket ansökan om
dylik rätt senast bort ingivas, och i intet fall till flere bolag än som
under år 1918 inom länet utövade rättigheter till detaljhandel med
brännvin. Medgiver Konungens befallningshavande — — — — fat-
tat detsamma.

18 §.

(Lika med utskottets förslag).

Herr Boman: Herr greve och talman! Den motion, som utskot-
tet i detta betänkande behandlat, avsåg att i hög grad inskränka rät-
ten att bilda brännvinsbolag. Att denna inskränkning var synnerligen
kraftig, synes av en tabell, som är intagen i betänkandet, enligt vil-
ken ej mindre än 69 av de nu befintliga 163 bolagen skulle försvinna.
Motionären hade, för att icke kommunernas rätt att besluta om bränn-
vinsförsäljningen skulle alltför hårt kränkas, föreslagit en sådan änd-
ring i en annan paragraf av rusdrycksförsäljningsförordningen näm-
ligen 18 §, att det skulle bli tillåtet för ett brännvinsbolag att i en
annan kommun upprätta filialförsäljning såväl för utskänkning, nå-
got som nu är tillåtet, som ock för minuthandel.

Vid behandlingen i utskottet stannade ledamöterna på icke mindre
än tre linjer. Alla voro eniga om att den av motionären föreslagna
ändringen om rätt för bolag att ha filialer även för minuthandel bor-
de tillstyrkas. En grupp accepterade motionärens förslag med dess
stora inskränkningar. En annan grupp, som blev majoritet, gick på en
lindrigare inskränkning, som skulle medföra försvinnandet av endast
11 bolag. Den tredje gruppen, som även reserverade sig och till vilken
jag hörde, utgick från, att om endast ändringen i 18 § vunne riksdag-
ens bifall, d. v. s. om det bleve medgivet att inrätta filialförsäljning
för minuthandel, skulle av sig själva obehövligen brännvinsbolag för-

Om inskrän-
ning av rus-
drycksförsälj-
ningsbolagens
antal.

(Forts.)

svinna på orter, där rörelsen icke vore sådan, att de vore behöfliga eller berättigade.

Detta var det huvudsakliga skälet för vårt avstyrkande. Men vi hade ännu ett skäl av principiell natur. Rusdrycksförsäljningsförordningen utgår ju från att kommunerna skola äga beslutanderätt, huruvida brännvinshandel där skall finnas eller ej, och vi funno det oegentligt att antaga en förordning, som skulle ha till följd, att ett sådant beslut, när det ginge i positiv riktning, skulle komma att stanna på papperet endast därför, att intet brännvinsbolag befundes viligt att förlägga filial på orten. Vidare ansågo vi, att man borde ha skyldighet att taga hänsyn till vad utskottet självt anser böra tillgodoses, nämligen konsumenternas berättigade anspråk att utan allt för stort besvär och omgång kunna erhålla de varor, som försäljningen omfattar. Jag vill erinra om att det icke endast gäller brännvin och sprituousa, utan även vin och öl, och jag vill vidare erinra där-om, att gällande förordning förbjuder bolag försändande på järnväg och ångbåt av spirituosa från en ort till en annan. Det ändringsförslag, som i sådant hänseende varit före, blev av riksdagen senaste onsdag avslaget. Ett bifall till motionen skulle leda till, att bolag, befintliga på mycket stora platser, eventuellt komme att försvinna, och att befolkningen i samhällen med flera tusen invånare sålunda skulle för att skaffa sitt spritbehov tvingas att resa flera mil eller sända bud för att hämta det.

De skäl, som av utskottet anförts till förmån för motionen, äro väl också i själva verket ej allt för starka. Det första angives vara, att brännvinslagstiftningens syfte är att verka återhållande på rusdrycksförsäljningen. Ja, om man tager hänsyn till konsumenternas rimliga anspråk, bör man ock ordna försäljningen så, att icke nu befintliga anordningar med otillräckligt antal försäljningsställen leder till ganska osmakliga köbildningar. Jag kan vitsorda, att i min hemstad de första dagarna i varje månad det är kö vid de allra flesta av bolagets försäljningsställen. Dyliga köer skulle naturligtvis än mer komma att bildas, om antalet platser, där försäljning ägde rum, skulle minskas. Vidare får man taga hänsyn till, att det nu finnes införd individuell kontroll, och då bör det väl icke vara så farligt, om man kan erhålla de varor, man har rättighet att köpa, utan att behöva offra en hel eller halv dag för en resa eller för att stå i kö.

Vidare var det andra skälet, att med alltför många bolag kontrollen skulle försvåras, eller, som det står, att det skulle medföra ett betydligt arbete för kontrollstyrelsen att utöva kontrollen. Jag undrar, om man får taga allt för mycket hänsyn till detta, och om icke ett annat förhållande kommer att inträda, om man gör bolagens verksamhetsfält alltför stora. Man kommer att omöjliggöra för ledningen av bolagen att utöva den kontroll, som ur nykterhetssynpunkt är önskvärd, att endast värdiga personer komma i åtnjutande av motbok. Jag tror, att det är vida viktigare, att bolagens ledning är i tillfälle att utöva kontroll över till vem motbok utdelas, än att kontrollstyrelsen skall kunna kontrollera bolagsstyrelserna.

Det tredje skälet var, att med alltför många bolag administrationskostnaderna skulle ökas till skada för statsfinanserna. Men den

synpunkten anser jag vara försvinnande liten, och jag är icke ens säker, om den alls är tillfinnandes, ty, om jag ej misstager mig, skola dessa medel gå till rusdrycksmedelsfonden.

Om inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.

(Forts.)

Nu har denna fråga kommit i ett ganska egenomligt läge däri- genom, att andra kammaren avslagit utskottets hemställan och bifallit en av herr Jonsson i Hökhult m. fl. avgiven reservation på så sätt, att den gått med på ändringen i fråga om begränsning av antalet bolag, men strukit den paragraf, som skulle medföra rätt för ett bolag att öppna filialaffär. Under sådana förhållanden kan jag ej yrka bifall till den reservation, i vilken jag deltagit, då det skulle kunna föranleda en sammanjämkning, som jag under inga förhållanden skulle vilja vara med om. Däremot har jag ingenting att invända emot att den ändring, som på kontrollstyrelsens förslag är gjord i mom. 3 av 17 § liksom i första stycket av mom. 5, och vilken ändring ligger helt och hållet utanför motionen, men kommit upp i samband med dennas behandling inom utskottet på hemställan från kontrollstyrelsen, blir bifallen. Men i övriga delar yrkar jag avslag på motionen.

Herr Rosén: Den förste ärade talaren upplyste, att alla i utskottet varit eniga om, att filialerna borde erhålla rätt till utminuter- ing. Detta är icke alldeles riktigt, ty inom utskottet anslöt jag mig icke till detta förslag, utan röstade emot det. Då jag icke var när- varande vid slutbehandlingen, har jag ej varit i tillfälle att anteckna min reservation emot utskottsförslaget. Den mening beträffande ifrå- gavarande paragraf, som andra kammaren uttalat, intog jag alltså redan i utskottet. Jag anser nämligen, att en sådan ändring av 18 §, att filialerna skola erhålla rätt till utminuter- ing, är en farlig ändring. Om man ser på förteckningen över de kommuner, inom vilka filialer nu finnas, framgår därav, att det i regel är bad- hotell, järnvägshotell och andra inrättningar inom vissa kommuner, som ha utskänkningsrätt enligt 18 §, och nu skulle få även utminute- ringsrätt. Jag tror ej, att detta är en önskvärd utveckling. Även andra skäl tala emot förändringen.

Beträffande 17 § hade jag, om jag varit närvarande vid ärendets slutbehandling inom utskottet, givetvis antecknat mig som reservant tillsammans med herr Jonsson i Hökhult m. fl. Enligt bevillningsut- skottets förslag skulle man visserligen ernå en minskning av antalet brännvinsbolag i Skåne, men å andra sidan skulle man få en ökning av brännvinsbolagen i vissa andra län. Sammanlagda antalet bolag skulle minskas enligt utskottets förslag från nuvarande 163 till 152, d. v. s. med inalles 11 bolag, men enligt herr Thulins förslag och re- servationen från 163 till 94. Jag tror, att det är nödvändigt, att kammaren antager det förslag, som innefattas uti herr Jonssons i Hökhult reservation beträffande 17 §.

I detta sammanhang kan jag emellertid, herr talman, icke underlåta att beröra en annan sak, och jag har så mycket större anledning till det, som densamma i fjol var på tal mellan herr Antonsson och mig, då denna fråga diskuterades här i kammaren. Kontrollstyrelsen har kla- gat över, att den icke från vissa myndigheter erhållit det stöd, som

Om inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.

(Forts.)

vore nödvändigt för att kunna övervaka lagarnas efterlevnad. Det hade i en inspektionsrapport visats, att en del av de små brännvinsbolagen i Skåne förfarit synnerligen godtyckligt vid utövandet av sina rättigheter. Man hade på några håll sålt sprit utan motbok, man hade sålt till underåriga och idkat rusdrycksförsäljning utan att därtill ha haft rättighet, varigenom det allmänna kunde hava undandragits inkomster o. s. v. Den 31 maj 1919 anmälde kontrollstyrelsen, med bifogande av en inspektionsrapport, hos länsstyrelsen i Malmöhus län, att vissa oegentligheter begåtts, och anhöll om vidtagande av de åtgärder, vartill de i rapporten upptagna anmärkningarna kunde giva anledning. Länsstyrelsen behagade icke svara på denna skrivelse. Den 25 september 1919 skickade kontrollstyrelsen en påminnelse till länsstyrelsen i Malmöhus län om sin skrivelse och anhöll om meddelande beträffande de åtgärder, som i ärendet vidtagits. Den 30 september behagade länsstyrelsen svara och meddelade då, att Konungens befallningshavande avfordrat styrelserna för ifrågavarande bolag yttranden i anledning av anmärkningarna. Länsstyrelsen anförde härefter följande, som jag anser böra intagas i kammarens protokoll:

»Några andra åtgärder hava icke av Kungl. Maj:ts befallningshavande vidtagits i ärendet. Vad beträffar de oegentligheter, som vidlått bolagens sätt att handahava försäljning av rusdrycker, har Konungens befallningshavande ansett, att desamma berott på oförstånd hos styrelserna och dem, som förestått försäljningen, och icke på ett avsiktligt åsidosättande av gällande föreskrifter, och har Konungens befallningshavande med avseende därå och då styrelserna visat sig genast beredvilliga att göra vad på dem ankomme för att rätta felaktigheterna funnit sig kunna låta därvid bero. Beträffande det förhållandet, att innehavaren av en numera överlåtten utskänningsrättighet i Harlösa kommun utövat denna rättighet även innan överlåtelsen blivit vederbörligen godkänd, torde såsom en ursäkt för innehavaren kunna åberopas, att, enligt vad vid inspektion den 14 april 1919 uppgivits, innehavaren utövat rättigheten enligt muntlig överenskommelse med bolagsstyrelsen samt att den på bolaget ankommande del av vinsten av rörelsen under tiden före överlåtelsens godkännande kommer att utbetalas till bolaget; och har Konungens befallningshavande med hänsyn härtill icke heller ansett någon vidare åtgärd böra vidtagas mot bemälda rättighetsinnehavare. Konungens befallningshavande förutsätter, att de av kungl. kontrollstyrelsen utsedda ledamöter av ifrågavarande bolagsstyrelser tillse, att vad styrelserna utlovat för åstadkommande av rättelse i anmärkta hänseenden blir iakttaget.»

Det är icke uppbyggligt att finna, att en länsstyrelse på sätt som här skett uppträder som advokat för brännvinsbolag och att denna styrelse icke ingripit mot begångna olagligheter, då kontrollstyrelsen gjort anmälan om att olagligheter blivit begångna. Då det nu visat sig att en myndighet som har till skyldighet att övervaka rusdrycksförsäljningsförordningens efterlevnad icke blott underlåter att vidtaga åtgärder som av annan myndighet påkallats utan även försvarar spritbolagen, man icke har mycket att hoppas rörande kontrollen över des-

sa företag. Detta är en ytterligare anledning för mig att uttala den meningen att man måste vingklippa denna hantering. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. avgivna reservationen med avseende å 17 § och avslag å utskottets hemställan beträffande 18 §.

Om inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.

(Forts.)

Herr Antonsson: Herr greve och talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att begära ordet i denna fråga, enär jag varit i tillfälle att yttra mig i densamma två år å rad, nämligen vid 1918 och 1919 års riksdagar, då samma ärende förelåg till kammarens prövning. Jag har fortfarande samma uppfattning, som jag gav uttryck åt vid nämnda riksdagar, nämligen att framställningen angående inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal icke bör bifallas, vilket också framgår av den reservation, som av mig m. fl. fogats vid utskottets utlåtande.

Emellertid har den siste ärade talarens yttrande givit mig anledning att säga några ord med avseende å de anmärkningar, som framstälts mot länsstyrelsen i Malmöhus län.

Vid utskottets utlåtande är fogad en ganska egendomlig berättelse, som rör anmärkningar, framställda av kontrollstyrelsens inspektionsavdelning mot vissa rusdrycksförsäljningsbolag. Det synes härvidlag, som om kontrollstyrelsen skulle ha glömt, att den har att utse ordförande i styrelserna för samtliga rusdrycksförsäljningsbolag, och att följaktligen dessa styrelser borde åtnjuta kontrollstyrelsens förtroende, allra helst som ordföranden i första hand är ansvarig för att ärendena utredas och prövas i överensstämmelse med gällande lagar och författningar.

Denna inspektionsavdelning, som enligt uppgift har en mycket omfattande verksamhet, hade förklarat, att i vissa fall styrelser tillsatts eller bolag bildats av personer, som icke innehade nödiga kvalifikationer. Detta är ett ganska egendomligt påstående, om man tager hänsyn till förhållandena på alla andra områden av det kommunala livet, där självstyrelseprincipen är fullt genomförd. Innebyggarna i de olika orterna torde icke sakna förmåga att sköta sina egna angelägenheter och således även den angelägenhet, som består i skötseln av rusdrycksförsäljningsbolagen.

Nu säges vidare i denna inspektionsberättelse, att i vissa fall överlåtelseakterna icke varit avfattade i överensstämmelse med gällande författningar, vilket naturligtvis måste anses som ett fel, men ett fel i så fall som i första hand drabbar ordförandena i respektive styrelser, vilka ordförande som nämnts utsetts av kontrollstyrelsen. Dessa fel hava emellertid rättats av konungens befallningshavande med undantag av ett enda fall, då ett felaktigt kontrakt av förbiseende godkänts. Felet med detta kontrakt var endast det, att tiden, varunder kontraktet skulle gälla, blott var ett år i stället för tre år, som var antecknat å kontraktet. Det är detta fel, som konungens befallningshavande i Malmöhus län låtit komma sig till last, men med hänsyn till den massa ärenden, som av denna myn-

Om inskränkning av rusdrycksförsälningens antal.

(Forts.)

dighet provas och avgöras, må det väl få anses för ett ringa och i alla händelser för ett mycket förlåtligt fel.

Beträffande kontrollstyrelsens sätt att sköta rusdrycksförsäljningen här i landet vill jag erinra om att de av kontrollstyrelsen utfärdade föreskrifter, varom talas i inspektionsberättelsen, icke komma vederbörande myndigheter, varmed väl i detta fall avses länsstyrelserna, tillhanda åtminstone vad Malmöhus län beträffar, utan efter särskild därom gjord framställning. Då kontrollstyrelsen rätt så ofta ändrar sina bestämmelser och utfärdar nya sådana, är det icke underligt, om konungens befallningshavande och styrelserna för de olika bolagen icke kunna följa med den orerhörda utvecklingen på här ifrågakvarande område.

Att kommunal självstyrelse skall och bör förefinnas därom äro ju alla ense. Dessa i berättelsen omnämnda bolag, varav de flesta äro icke brännvinsförsäljningsbolag, utan vinförsäljningsbolag, avsedda att i de olika orterna och å stora platser inom Malmöhus län bereda möjlighet till försäljning, utskänkning och utminuteri av vin och maltdrycker äro i regel enhälligt beslutade av vederbörande kommuner. Därest dessa bolag icke kommit till stånd skulle utskänkningsrörelsen, som i vissa fall pågått under århundraden, och varav behov fortfarande förefinnas, tvingas att upphöra. Alla sommarrestauranger, som finnas här och var i orterna, skulle heller icke utan bolagsbildning kunna erhålla rätt till utskänkning och sålunda icke äga möjlighet att existera med mindre bolag komma till stånd. Det har hittills icke varit möjligt om det f. ö. var önskvärt för bolagen i städerna att inrätta filialer ute i orterna.

Den nuvarande lagens av år 1917 bestämmelser om bolags bildande bör bibehållas. Det finnes ingen anledning att frångå dessa bestämmelser, som lagt i kommunernas hand att avgöra, huruvida bolag skola komma till stånd eller icke. Om i vissa delar av riket fog saknas för att öka bolagens antal utöver det nuvarande, följer väl icke därav, att man i andra delar, där ett verkligt behov av nya bolag gjort sig gällande, skall förhindra tillkomsten av sådana.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på nu föredragna betänkande yrkats: 1:o) av herr *Boman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av att den efter första punkten följande delen av 17 § 5 mom. samt 18 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker bibehölles i sin nuvarande lydelse; 2:o) av herr *Rosén*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Jonsson* i Hökhult m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt anginge 17 § i nämnda förordning, samt avslå utskottets hemställan beträffande 18 § i samma förordning; ävensom 3:o) att utskottets hemställan i dess helhet skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till

utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt berörda yrkanden, och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Om inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kamraren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Roséns yrkande.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen om bevillningsutskottets betänkande nr 29 antager bifall till herr Roséns under överläggningen framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med den av herr Boman under överläggningen påyrkade ändring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 69.

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den av herr Boman under överläggningen påyrkade ändring.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 36.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom proposition, nr 348, av den 19 mars 1920, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

1:o) förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning,

2:o) förordning angående försäljning av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, och

3:o) förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats två i anledning av propositionen väckta, likalydande motioner, den ena I:266, av herr *Johan Nilsson* i Skottlandshus, den andra II:382, av herr *Jönsson* i Boa jämte två andra ledamöter av andra kammaren. I dessa motioner hade hemställts, att det i Kungl. Maj:ts proposition nr 348 framlagda förslag till provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästtillverkning, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevärande proposition nr 348 samt med avslag å motionerna I:266, av herr *Johan Nilsson* i Skottlandshus, och II:382, av herr *Jönsson* i Boa m. fl.,

1) antaga vid betänkandet såsom bilagor A, B och C fogade förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning,

förslag till förordning angående försäljning av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, och

förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående den förlust, som genom provisorisk reglering av brännvinstillverkningen tillfogats eller tillfogades idkare av brännvinstillverkning ur jordbruksprodukter, samt för riksdagen framlägga förslag om ersättning av statsmedel åt dessa näringsidkare för sålunda liden förlust.

Vid betänkandet funnos fogade åtskilliga reservationer.

Enligt en av dessa hade herrar *Röing, K. A. Nilson, Månsson* i *Hagaström, Holmström, Jonsson* i Hökhult, *Johansson* i Kullersta, *P. Albert Bergström, Björkman* och *Björklund* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 348 samt med avslag å motionerna I: 266, av herr Johan Nilsson i Skottlandshus, och II: 382, av herr Jönsson i Boa m. fl., antaga Kungl. Maj:ts

förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning,

förslag till förordning angående försäljning av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, och

förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

2) i anledning av propositionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående den förlust, som genom provisorisk reglering av brännvinstillverkningen tillfogats eller tillfogades idkare av brännvinstillverkning ur jordbruksprodukter, samt för riksdagen framlägga förslag om ersättning av statsmedel åt dessa näringsidkare för sålunda liden förlust.

Friherre *Fleming* hade yrkat, att med hänsyn till den ovisshet, som ännu vore rådande beträffande sulfitspitens användning till förtämringsändamål, och det ökade importbehov, som sannolikt komme att bliva följden av ett riksdagens beslut i enlighet med utskottets förslag, samt även med hänsyn till den av riksdagen begärda utredningen rörande åtgärder att säkerställa tillgången av potatis inom landet, utskottet bort avstyrka förevarande proposition och i stället föreslå, att kungl. förordningen av den 6 juni 1919 angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, måtte prolongeras att gälla tills vidare.

Herrar *Antonsson* och *Jönsson* i Boa hade på de skäl, som anförts i herr Johan Nilssons i Skottlandshus och herr Jönssons i Boa m. fl. motioner, yrkat avslag på propositionen.

Vidare hade i tre särskilda reservationer dels friherre *Barnekow* och herr *Jönsson* i Fridhill, dels herr *Boman*, dels ock herr *Wohlin* förordat viss från utskottets förslag avvikande lydelse av 2 § i förslaget till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning.

Herr *Wohlin* hade i sin reservation därjämte yrkat, att punkten 2) i utskottets hemställan måtte erhålla viss ändrad lydelse.

Herr Björnsson hade anmält reservation beträffande motiveringen i visst angivet hänseende.

I fråga om sättet för betänkandets föredragning yttrade

Friherre Fleming: Herr greve och talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 30 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och de i punkten 1 behandlade författningsförslagen vart för sig, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadgande samt ingress, där sådan förekommer, och rubrik sist;

att sedan alla författningsförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkten 1 föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

Det av utskottet tillstyrkta förordningsförslag, som intagits i bil. A.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning, må brännvin framställas allenast av potatis eller av avfallsprodukter vid tillverkning av stärkelse ur potatis samt den för brännvinstillverkning av sådan vara oundgängligen erforderliga myckenheten malt ävensom ur avfallslut vid sulfatcellulosatillverkning.

Vad förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin innehåller häremot stridande vare försatt ur gällande kraft.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr greve och talman, mina herrar! Utan tvivel är det så, att denna fråga på många håll betraktas som en nykterhetsfråga och behandlas som en sådan. I annat fall skulle säkerligen många, som nu stödjade den kungl. propositionen, ställt sig på den motsatta sidan. Det bör emellertid vara lätt att inse, att denna sak icke har det minsta med nykterhetsfrågan att skaffa. Här är ju icke fråga om vare sig förbud mot eller inskränkning av brännvinstillverkningen utan endast om att utbyta den ena varan mot en annan vara av alldeles samma natur, men tillverkad av ett annat råämne. Mången förbudsintrösserad torde tilläventyrs tänka, att om man först lyckas få

brännvinstillverkningen av potatis stoppad, så skall det bli lättare att få även tillverkningen av sulfitbrännvin till förtäringssändamål att upphöra, emedan brännvinstillverkningens betydelse för jordbruksnäringen i vissa trakter av landet då skulle neutraliseras.

De, som av nykterhetsskäl ställa sig på propositionens sida, borde dock lätt kunna inse, att ett bifall till förslaget blott skulle verka så, att det ena argumentet mot totalförbud utbyttes mot ett annat minst lika kraftigt. Att genom totalförbud framtvinga nedläggandet av en stor industri, som hade uppfört mycket dyrbara anläggningar och sysselsatte tusentals arbetare, skulle möta minst lika stora betänkligheter som de, som nu framhållas ur jordbrukssynpunkt.

Såvitt jag kan se, bör denna fråga uteslutande betraktas ur nationalekonomisk och jordbruksekonomisk synpunkt. Om man anlägger uteslutande denna syn på förslaget att förbjuda tillverkningen av brännvin av potatis, så kan ju, det skall gärna medgivas, vid en ytlig betraktelse synas, som om det skulle vara nationalekonomiskt fördelaktigare att tillverka en sådan vara som brännvin av ett råämne, som i sig självt har föga eller intet värde, i stället för av ett råämne, som användes till föda åt både människor och djur. Den saken skulle också vara alldeles självklar, om det vore så, att tillverkningen av brännvin av potatis vore en fristående industri, som icke hade någon annan uppgift och betydelse än själva tillverkningen av den färdiga produkten. I så fall är det alldeles uppenbart, att man borde tillverka brännvinet av sulfitlut i stället för av en produkt, som utgör ett synnerligen viktigt livsmedel.

Men det är icke så, att brännvinstillverkningen av potatis är en fristående industri med självändamål, och att nedläggandet av denna industri blott skulle beröra brännerinäringen såsom sådan. För att finna en jämförelsepunkt kan man taga sockerindustrien. Det låter ju tänka sig, att det kunde utfinnas en metod att tillverka socker ur något liknande sulfitluten, alltså ur ett avfallsämne, som icke i och för sig har något värde, och det kan ju tänkas, att en dylik metod kunde bli icke blott praktiskt genomförbar, utan också ekonomisk, så att man på det sättet kunde framställa socker mycket billigare än ur vitbetan.

Om en dylik uppfinning gjordes, månne man då skulle yrka på, att sockertillverkning av vitbetor skulle förbjudas och ersättas med den nya produktionen? Nej, man skulle unna vitbetssockertillverkningen att, så länge den det kunde, konkurrera med den nya uppfinningen, ja, man skulle kanske t. o. m. giva betsockerfabrikationen vissa fördelar för att kunna hålla sig uppe i konkurrensen. Och varför? Naturligtvis därför, att betsockertillverkningen har en så oerhört stor betydelse för jordbruket, att man ansåge det önskligt, att den kunde hålla sig uppe, även om produkten bleve dyrare än enligt den nya metoden.

Nu är det emellertid så, att brännvinstillverkningen av potatis har en ännu större betydelse för vissa traktors jordbruk, än betsockertillverkningen har på de orter, som idka betodling. Där vit-

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering an
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

Förordnings-
förelag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)

betor växa, kan man nämligen odla nästan vad annat som helst, och jorden behövde ingalunda läggas i ödesmål därför, att betor icke längre kunde odlas. Men med odlingen av fabrikspotatis förhåller det sig helt annorlunda, ty det är faktiskt så, att på mycket stora områden av Skånes och Blekinges sandjordar näppeligen någon kultur kan bedrivas utan potatisodlingen. Även på magra sandjordar kan man ju odla råg, men i längden kan ingen kultur uppehållas utan växelbruk, och växelbruk på sandjorden kan icke tänkas utan potatisodling.

Nu kommer det kanske att invändas — och här kommer den denna sak ovidkommande nykterhetssynpunkten fram — att jämförelsen mellan betsockerindustrien och potatisbrännvinsindustrien är alldeles felaktig, emedan socker är en nödvändighetsvara, men att brännvinet, minst sagt, kan undvaras. Denna invändning skulle ju kunna låta höra sig, om det vore fråga om ett förbud mot all brännvinsbränning, men den saknar helt och hållet berättigande, *då det blott är fråga om att överflyttla tillverkningen från en råvara till en annan.*

Mera tungt vägande verkar det naturligtvis, om invändningen formuleras sålunda, att när man förbjuder tillverkningen av brännvin av potatis, så förbjuder man, att en nyttig vara, ett livsmedel, kastas i brännvinspannan och förvandlas till en onyttig eller skadlig produkt, och att förbudet mot potatisbränning således avser att garantera tillgång på potatis till mat.

För min del skulle jag tillerkänna detta argument en avgörande betydelse, om det verkligen vore så, att förbudet mot bränning av potatis kunde underlätta och säkerställa tillgången på matpotatis. *Men nu är det alldeles tvärtom* så, att det ifrågasatta förbudet skulle öka riskerna för brist på detta viktiga och särskilt under nödtider oundgängliga livsmedel. Potatisodling på tyngre jordar blir med arbetspriser, som nu råda, och den knappa tillgången på folk under den tid då potatisen skall upptagas ur jorden, föga lönande, ja, rent av förlustbringande med de pris, som nu betingas. Och även med väsentligt förhöjda pris kommer potatisodlingen, som särskilt på tyngre jord kräver mycket arbete, att bli föga lockande. På de skånska och blekingska sandjordarna kan en stor del av arbetet ske med maskiner, och även om det sker för hand är det ofantligt mycket lättare än på upp-Sveriges lerjordar. Det är givet, att även med potatisbränningsförbud potatisodlingen i viss utsträckning kommer att uppehållas i trakterna i fråga, och det är även troligt, att denna odling kan tillfredsställa behovet av matpotatis *under vanliga år.* Men potatisbränningsförbudet kommer med osviklig säkerhet att verka, att det blir föga eller inga överskott under vanliga år, och att det i händelse av missväxt blir en oerhörd och ödesdiger brist. Hittills har det ju varit så, att potatisodlingen i de därtill lämpliga trakterna drivits i så stor skala, att vid normal skörd ett mycket stort överskott uppkommit utöver behovet av matpotatis. Har det blivit dålig skörd, har priset på matpotatis stigit, så att en del av den för bränning avsedda varan kun-

nat fördelaktigare säljas till matpotatis. Landet har haft en reserv att tillgå. Huru oerhört viktigt för folkförsörjningen detta förhållande är, det fingo vi bevis på under krisåren 1917 och 1918. Varav kom sig då rådande brist på potatis, en brist som kändes så tryckande, att den till och med föranledde våldsamma och olagliga »expropriationer»? Uppenbarligen kom denna brist till stor del därav, att lantmännen inskränkt potatisodlingen på grund av det rådande, temporära bränningsförbudet. Odlarna hade inga garantier att få avsättning för sina produkter. Därför inskränkte de odlingen, och när så kom att skörden det ena av de båda åren blev klen, blevo förhållandena kritiska. Vi borde väl ändå lära något av de år som gått, och framför allt borde vi väl lära inse nödvändigheten av att landet har tillgång på icke blott de omedelbara livsmedelsbehoven, utan också reserver, som kunna komma till användning i nödens stund. Och erfarenheten lär, att ingen jordbruksprodukt så väl lämpar sig till reservtillgång som just potatisen.

Möjligheten att för överflödigt potatis få avsättning till brännerierna verkar som en automatisk regulator på potatistillgången, helst som vid fara för inträdande brist *bränningsförbud när som helst kan införas.*

Nu invändes i den alltför ytliga och icke för mera djupgående sakkunskap sig utmärkande utredning, som presterats, att den potatis, som under normala och goda skördeår icke kan säljas till matpotatis, ju kan användas till utfodring, och att sålunda potatisodlingen skulle kunna uppehållas i samma eller nära nog samma utsträckning som förut, även om bränningsförbud utfärdas. Invändningen bevisar en stor obekantskap med jordbrukets förhållanden. Det är visserligen sant, att potatis i vissa fall är ett gott och i några fall ett utmärkt foder. Sant torde också vara, att potatisutfodring med fördel kan utsträckas utöver vad nu är förhållandet. Men denna användning av produkten har emellertid sin givna begränsning, först och främst av vad som ekonomiskt kan betala sig. Till utfodring av nötkreatur betalar sig potatisen med de nuvarande produktionskostnaderna absolut icke. Den bästa användningen är naturligtvis till svingödning. Men fråga är, om denna utfodring redan under nuvarande förhållanden betalar sig. Rent av löjeväckande förefaller det, då man beräknar, att så och så mycket skulle kreatursbesättningarna kunna ökas och så och så mycket mera skulle kunna användas till utfodring. Man glömmer att det är omöjligt att fodra enbart med potatis, man måste ha motsvarande mängder stråfoder och kväverika foder, och var taga dessa ifrån på de magra sandjordarna, där endast potatis och råg med fördel kunna odlas? Inköp av dessa sistnämnda fodermedel skulle verka, att produktionen bleve totalt ruinerande. Det vore bestämt önskvärt, att litet mera verklig sakkunskap finge göra sig gällande vid dylika utredningar. Alla de sakkunniga myndigheter och institutioner, som haft tillfälle att yttra sig, hava uttalat en från utredningen i den kungl. propositionen vida skild ståndpunkt. Dessa myndigheter hava på goda grunder framhållit, att ett förbud mot bränning

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering an-
bränninostill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
bränncrier.
(Forts.)*

av potatis skulle bliva ett hårt slag mot en stor del av det sydsvenska jordbruket, och därtill kan läggas, att förbudet skulle i hög grad äventyra livsmedelstillgången under missväxtår och nödtider.

Betraktar man som sig bör frågan ur icke blott potatisodlingens och jordbrukets, utan även ur storindustriens synpunkt, så måste naturligtvis medgivas, att det är oekonomiskt att giva till spillo en avfallsprodukt, som kan tillvaratagas och få penningvärde. Om valet stode mellan att förbjuda potatisbränning eller att låta sulfitoluten rinna ut i vattendragen, så vore det lätt att förstå den ståndpunkt, som intages i den kungl. propositionen. Men valet står ingalunda mellan dessa två ytterligheter. Förhållandet är ju nämligen, som alla veta, att det finnes mer än tillräcklig användning för sulfitspriten till tekniskt bruk — blott lagstiftningen icke lägger hinder i vägen. Det torde vara onödigt att närmare ingå härpå i tider, då litet var känner bekymmer angående möjligheterna att få brännolja till rimligt pris. Även för förtäringssändamål må ju sulfitspriten få användas, men det är en billig begäran, att varan i så fall förses med ursprungsbeteckning.

Utan att höra till dem, som i tid och otid söka väcka antagonism mellan jordbruk och industri, kan man tycka, att den norrländska trävaruindustriens målsmän i dessa tider icke borde väcka anspråk på privilegier framför jordbruket. En lagstiftning som den ifrågavarande innebär nämligen obestriddligt dylika anspråk. Det vore ur många synpunkter säkerligen icke nyttigt, om den missstämning mot industrien, som är ganska allmän bland de norrländska mindre jordbrukarna, skulle få sin motsvarighet även i Syd-Sverige.

Utan att ingå på disputationer om smaksaker, torde det kunna sättas i fråga, om de måttliga förbrukarna av brännvin — om de omåttliga är icke fråga, ty de förtära vad som helst — någonsin skola kunna vänja sig att använda sulfitbrännvin i stället för det hittills vanliga, och det är icke otroligt, att häri ligger ett av skälen till att man även från nykterhetshåll förälskat sig i denna art av förbudslagstiftning. Man vill påtvinga de måttliga förbrukarna en vara, som de icke vilja ha, och tror, att man på så sätt skall kunna förmå dem att avstå från bruket. Och att det ännu icke är med absolut visshet konstaterat, att den metylalkohol, som faktiskt förefinnes även i den renade sulfitspriten, förlorat sin egenskap av fördärvbringande gift, skulle ju kunna väntas medföra, att de, som äro minst svaga för aptitsupen, komme att avstå. Man förtär icke gärna det, som man icke absolut vet vara fritt från ett gift sådant som träspriten.

De, som förmena, att förbudet mot potatisbränning sålunda skulle verka i nykterhetsriktning, torde emellertid misstaga sig. Följden skulle endast bli det nationalekonomiskt betänkliga, att de, som hade råd, förbrukade dyrare, importerade spritsorter och överlät sulfitbrännvinet till dem, som hade mindre råd. Det bleve ju ett nytt slags klass-streck och mot sådana har man ju med rätta motvilja.

Vad utskottets i huvudsak tillstyrkande utlåtande beträffar, så måste jag erkänna, att jag förgäves sökt finna någon motbevisning mot de allvarliga invändningar, som framställts mot förslaget.

Angående frågan om ersättning till potatisodlarna säger utskottet ett bleklagt nej, ty talet om att bereda annan avsättning för deras vara kan icke tagas på allvar, då de väldiga överskott, som uppstå under normala år, helt enkelt icke *kunna* beredas annan, ekonomiskt fördelaktig användning.

Eftersom saken är av så stor vikt för frågans rätta bedömande, tillåter jag mig ännu en gång erinra, att det icke gäller att nu besluta om, huruvida brännvin över huvud taget får tillverkas eller icke, utan det gäller att besluta om huruvida det skall förbjudas, att för tillverkningen använda — märk väl — icke den potatis, som behöves till människoföda, ty sådan användning både kan och bör vid behov förbjudas, utan överskottet av denna vara, det överskott, som av försiktighetsskäl bör produceras för att tjäna till reserv och trygga livsmedelstillgången för både människor och djur för det fall, att spannmålsskördarna slå fel och tillförsel icke kan erhållas. Det är användningen av eventuella överskott och ingenting annat det är fråga om, och talet om att »*kasta livsmedel i brännvinsspannorna*» är blott en meningslös agitationsfras.

Ser man saken på detta sätt — och jag har svårt att förstå, att den kan ses på annat sätt — så bör valet vara lätt. Det kan icke nekas, att det föreliggande förslaget utan ringaste nytta för folkknysterheten, men kanske till skada för folkhälsan skulle tillfoga, låt vara blott en mindre del av vårt jordbruk, ett mycket svårt slag. Och detta för att gagna ett industriintresse, som kan tillgodoses på annat och bättre sätt.

Herr greve och talman! På grund av vad jag nu anfört ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Greve Wachtmeister: Herr greve och talman! Utskottets motivering här utgör ända från början till slutet en den skarpaste kritik *suaviter in modo, sed fortiter in re* av de s. k. sulfitspritsakkunnigas betänkande, men ändå: i stället för att först draga den rätta konsekvensen härav och komma med ett avslagsyrkande, vilket hade varit det enda rätta i frågans för närvarande ytterligt outredda skick, så kommer utskottet med en hemställan om ett femårigt provisorium av den art, att det ställer vår potatisodling och därmed även jordbruket i sydligaste Sveriges allra kargaste bygder i en ytterligt prekär situation. Det hotar många småbrukare och mindre bärkraftiga brukare med ruin. Det är ju alldeles självfallet, att det är en stor nationalekonomisk vinst, om det kan av ett eljest värdelöst avfall skapas en värdefull och användbar vara, men det kan omöjligen vara rätt, att detta sker så helt med uppoftande av en annan lovlig näring och med en sådan brådska, att denna brådska med nödvändighet för med sig risker i varjehanda hänseenden. Finnes det någon rimlig anledning, varför sulfitsprittillverkningen skulle så särskilt omhuldas av statsmakterna,

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

under det att potatisbränningen, även när den sker i samband med jordbruksdrift, skulle så småningom förkvävas? Det enda naturliga och det även enklaste sättet är väl ändå att låta potatisspriten och sulfitspriten fritt konkurrera med varandra. låta det ekonomiska livet sköta om och taga hand om denna konkurrens, ty det är alldeles säkert, att om så sker, kommer potatisspriten såsom varande tre gånger så dyr i tillverkningen som sulfitspriten att i allmänhet draga det kortaste strået, under det att, där potatisspriten är på sin plats, den kommer att stå sig gott.

Våra nykterhetsorganisationer ha stor del i det förslag, som nu framkommit, till sulfitspritfrågans lösning. De ha på det bestämdaste motsatt sig den konkurrens, varom jag förut talat, och de hava gjort det med anförande av så egenartade skäl, att jag skall tillåta mig att läsa upp dem. Det är endast ett par rader, som citeras i de sulfitspritsakkunnigas betänkande. Det heter där, att »ett beviljande av rätt för sulfitspritfabrikerna att tillverka och avyttra förtäringssprit synes böra ske endast i samband med en sådan reglering av rätten att tillverka jordbruksproduktsprit, att två jämsides med varandra fortlöpande konkurrerande produktionsgrenar på detta område icke komme att uppstå. Såsom skäl härför angav nykterhetskommittén, att öppnandet av fri konkurrens på detta område måste anses stå i strid med varje målmedvetet strävande att höja och förbättra nykterhetstillståndet hos vårt folk, under det att däremot det från nykterhetssynpunkt måste betraktas såsom en avsevärd fördel, om det jordbrukareintresse, som hittills varit knutet vid bränneriindustrien, kunde därifrån elimineras.» Kunna dessa skäl verkligen tagas på allvar? Först och främst tillgodoses ju nykterhetsintresset genom försäljningslagstiftningen och ingalunda genom det sätt, varpå brännvinet fabriceras. Dessutom: konsekvensen av detta yttrande skulle vara den, att våra nykterhetsvänner hädanefter skulle hava skäl att se ännu mera snett på skogens träd än på vår potatis. De skulle ha skäl att bli ännu mera misstänksamma mot odlare av skog än mot odlare av potatis.

Ja, med avseende på det elände och de svårigheter, vari vårt jordbruk i dessa magraste och kargaste bygder skulle råka, så har den saken av den föregående talaren blivit så belyst, att jag ej skall besvära kammaren därmed. Jag instämmer i vad han därom yttrade, men innan jag slutar, ber jag att få yttra några ord angående den garanti, som givits oss av de herrar sakkunniga, som kontrollstyrelsen tillkallat, professorerna Hammarsten och Lindberger. Försöken äro först påbörjade med djur, och så till vida är ju icke något att säga. Det har skett på vanligt sätt. Men de andra försöken ha gjorts på försöksmänniskor, s. k. friska män i åldern mellan 25—37 år. Men ha vi verkligen någon garanti för att dessa män icke redan förut haft så pass starka strupar och innanmäten, att de på visst sätt voro immuna för det gift, som de inmundigat? Jag ställer mig ganska betänksam. Det är ej vanliga unga män av normaltyp, som erbjuda sig till ett försöksexperiment att under en längre tid inmundiga så pass duktiga kvantiteter av sprit, som

här är i fråga. Det ligger nära till hands, att det varit en särskild kategori av män. Så slutligen ha vi den sista försöksserien. Nu gäller det den stora allmänheten. Den stora skillnaden mellan de försök, som gjorts med några unga män, och det, som kommer att göras med den stora allmänheten, är, att de förra försöken varit frivilliga. Nu bli försöken tvungna. Utskottet medger självt, att försöken visserligen icke få anses vara avslutade, utan att det blir ännu så länge mycket osäkert. Utskottet säger nämligen så här: »Under förutsättning att erfarenheten icke kommer att jäva de sakkunnigas bestämda försäkringar i fråga om möjligheten av sulfitspritens renande, så att densamma icke kommer att hava andra verkningar på den mänskliga organismen än det hittills använda brännvinet» etc. Alltså: den svenska allmänheten skall nu bli försökskanin och är tvingad att bli det, ty potatisbrännvinet lär ju vara i det närmaste slut för närvarande. Jag hoppas, att den svenska allmänheten, här representerad av riksdagen, måtte kraftigt reagera emot ett sådant tyranni. Jag ber, herr greve och talman, att få yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets betänkande.

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*
(Forts.)

Herr Nilson, Karl August: Herr talman, mina herrar! Det här föreliggande ärendet har redan av de två talare, som föregått mig, angivits hava större dimensioner än vad det verkligen i och för sig kan sägas ha. Herrarna hava sig alla bekant, att vid förra årets riksdag här förelåg en proposition från Kungl. Maj:t om att få använda sulfitspriten i renad form för tekniska ändamål. Med anledning av denna proposition väcktes också en motion om att sulfitsprit jämväl i renad form skulle få försälas till förtäring-ändamål. Det blev också riksdagens beslut, att detta sista skulle få ske, och under året har också släppts ut en del sulfitsprit till förtäring-ändamål. Under den debatt, som föregick beslutet, stod jag på den sidan, att ett sådant tillstånd icke borde lämnas till sulfitspritsens utsläppande till förtäring-ändamål. Jag motiverade detta med att för det dåvarande ej förelåg nog mycken utredning i frågan, och att ej heller nödiga bestämmelser varit förelagda riksdagen beträffande reglerandet av dels kontrollen, dels försäljningen och dels förbrukningen av denna vara. Emellertid har ju under tiden en utredning satts i gång genom att Kungl. Maj:t har tillkallat vissa personer, som här i dag blivit kallade »sakkunniga», men som kalla sig själva »kommitterade» och alltså ej »sakkunniga». Jag ber att i alla fall få hänvisa till det betänkande, som åtföljer propositionen och som söker att i sin mån klarlägga detta ärende.

Då man gav sig in på frågan i dess helhet, gjorde man mycket betydande undersökningar och sökte verkligen taga reda på såväl det, som rörde potatisodlingen, d. v. s. det berättigade intresse, som potatisodlarna skulle kunna ha, den nödvändiga förutsättningen för att jordbruket även uti här avsedda trakter skulle kunna bära sig, det nuvarande läget och därav härflytande krav på ersättning och sådant, som skulle främkomma, i den händelse man omlade hela

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

tillverkningen och försäljningsrätten av denna vara, som ock å andra sidan vad som under tiden hade blivit känt beträffande hälsofarligheten eller möjligheten av att använda sulfitsprit till förtäringssändamål ävensom sulfitspritindustriens läge och därav be-
tingade förhållanden. Undersökningsresultatet har nu framlagts i ett betänkande, men kommitterade ansågo sig icke våga framlägga ett fullfärdigt förslag, utan därför att tiden var så knappt tillmätt, gingo kommitterade in till Kungl. Maj:t med hemställan om att ett provisorium skulle på nytt begäras av riksdagen för ett år, på det att utredningen under tiden skulle få fortgå, så att man under denna tid skulle få ytterligare fördjupa de påbörjade undersökningarna och lägga fram ett slutligt resultat. Emellertid hade de kommitterade funnit, att vissa riktlinjer i alla fall skulle kunna framläggas, grundade på den skedda undersökningen. Dessa riktlinjer ha nu avgivits i tre punkter, som herrarna finna i kommittébetänkandet sid. 105 och som ju utgöra grundvalen till den motivering, som kommitterade givit det hela och som utgör grundvalen också för, att kommitterade kunde gå med på den av kommitterade ifrågasatta omläggningen av tillverkningen i fråga.

När nu ärendet kom till Kungl. Maj:t, hade det fortskridit endast så långt, att Kungl. Maj:t å sin sida ansåg, att det var omöjligt att ifrågasätta, att en utredning skulle kunna bli färdig på ett år, och Kungl. Maj:t gick då in till riksdagen med begäran om ett provisorium på två år, för att utredningen skulle få nödig tid sig tillmätt. Det är nu om detta provisoriska förslag, som vi i dag ha att yttra oss. Det gäller alltså icke i dag att taga slutlig ställning till hela det föreliggande problemet, utan det är ju meningen, att om den saken skall riksdagen bli i tillfälle att yttra sig senare, då en fullständig utredning föreligger. Vad som i dag gäller att beluta över, är förhållandet, under denna provisorietid. I det fallet har Kungl. Maj:t föreslagit, att under dessa två år skulle tillverkning av brännvin av potatis tillåtas allenast till en mängd av 10 miljoner liter normalprocentigt brännvin för vartdera av dessa två åren. Utskottet har för sin del följt Kungl. Maj:t beträffande kvantiteten, men utskottet — d. v. s. den s. k. majoriteten, jag skall komma dit sedan — däremot icke beträffande tiden för provisoriet utan ansett att den betänketid, som skulle lämnas, till dess att nytt förslag bleve framlagt, skulle bli fem år i stället för två år. Detta med avseende å den reella skillnaden mellan utskottets förslag och huvudreservationen, d. v. s. herr Röings m. fl. reservation, som ställer sig helt på Kungl. Maj:ts sida.

Men skillnaden mellan reservationen och utskottet ligger, kan man säga, ännu mera och väsentligare i motiveringen, och jag har velat förstöra den saken på tal. Reservanterna vilja godkänna de kommitterades motivering, liksom de ju också hava godkänt Kungl. Maj:ts motivering, d. v. s. de tre punkterna på sid. 105 i de sakkunnigas betänkande. Jag skall be att få uppläsa dem, för att herrarna, som icke ha betänkandet tillhands må kunna sätta sig in i saken. Den första är: »att brännvinstillverkningen av jord-

bruksprodukter successivt inskränkes i riktning mot en framtida fullständig avveckling av densamma.» Den andra: »att tillstånd att tillverka brännvin i framtiden beviljas sulfitspritfabrikerna endast genom kortvariga koncessioner och under klart framhållande av att, därest sedermera åtgärder skulle vidtagas, vilka medförde en inskränkning i konsumtionen eller tillverkningen av sprit, detta icke komme att berättiga sulfitspritindustrin till gottgörelse i vad form det vara må»; samt den tredje: »att vid prissättningen å sulfitspriten bör tillses, att alltjämt samma pris bestämmes för den sprit, som sedermera renas till förtäring, som för annan odenaturerad sulfitsprit.»

Det var alltså dessa grunder, som man ansåg sig böra bygga på. För det första i dag en begränsning av kvantiteten till 10 miljoner liter och därefter utredning om på vad sätt en inskränkning i riktning mot framtida fullständig avveckling av tillverkningen av brännvin av potatis skall kunna komma att ske. I det fallet har utskottet för sin del sagt, att det vill först se på utredningen härav, innan det tar ståndpunkt till den frågan. — Den andra punkten gäller sulfitspritfabrikerna, och där har ju utskottet mera odelat gått med Kungl. Maj:t, då det anser, att man ej kan få för några obegränsade tider lämna koncession, och framför allt att man ej kan utlova sulfitspritfabrikerna någon ersättning, i händelse deras tillverkning av förtäringssprit skulle bli nedlagd. Men utskottet reserverar sig just på den punkten, bland annat därest man ej skulle tillåta tillverkning av sulfitsprit för export, vilket naturligtvis också låter tänka sig, och som är en fråga, som givetvis senare skulle upptagas till behandling. — Den tredje punkten, på vilken utredningsmännen ha satt alldeles särskilt högt värde, avser, att sulfitspritfabrikerna icke skulle genom att få taga mera betalt för förtäringsspriten än för den för tekniskt ändamål avsedda spriten kunna skaffa sig ett visst större intresse i denna hantering, d. v. s. att vid denna deras fabrikation ej skulle komma att knytas det ekonomiska intresse, som man i så många år sökt avkoppla från den hittillsvarande tillverkningen och försäljningen av brännvin. Man ville med andra ord icke tillåta, att ett sådant intresse här skulle få insteg, vare sig vid sidan av det gamla eller i stället för det gamla, då man naturligtvis icke ansåg det vara just mycket bättre än det gamla intresset, om det skulle få göra sig gällande på samma sätt, som det gamla intresset hittills har gjort.

Härifrån förstå, när jag nu har redogjort för hur saken för närvarande ligger, att vi få lov att söka inskränka dimensionerna av det omhandlade ämnet och ej vidga ut det i det oändliga, ty därmed göra vi varken saken eller oss själva något verkligt gagn. Det är också att giva akt på, att det föreliggande betänkandet från bevillningsutskottet är rätt så egendomligt. Det är ju, som herrarna se, sonderklippt på många sätt, ty det är nästan flere reservanter än det antal, som deltagit i utskottsbehandlingen. Det är ju mycket egendomligt, men alla ha reserverat sig, som varit med om beslut i frågan, och det är bara av en tillfällighet — nämligen därför, att

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

de viktigaste besluten träffades vid en tidpunkt, då utskottet ej var helt besatt, utan några platser voro tomma — som betänkandet har detta utseende och icke det, som reservanterna, herr Röing m. fl. här velat föreslå. När man tager hänsyn till detta förhållande, så bör man förstå, att det inom utskottet funnits en betydligt starkare stämning för att gå med på Kungl. Maj:ts förslag, än som kommer till uttryck i det föreliggande betänkandet.

Emellertid har ju saken sin reellt principiella sida också, såsom de föregående talarna framhållit. Det är ej tu tal om den saken, och det erkänna utredningskommittéerna här till fullo, att jordbruksintresset har sitt berättigande och ovillkorligen måste tillgodose. Det har ej från utredningsmännens sida varit någon tanke på att man ej helt och fullt skulle erkänna detta intresse och även söka att så långt som möjligt tillgodose detsamma. Men detta intresse, jordbruksintresset, som nu avser en liten del av Sveriges land, en viss liten landsända, det kan ej här få sättas i samma plan som det stora nationella intresset. Här kommer detta särintresse att delvis svära mot det nationalekonomiska intresset. Ja, herrarna kunna ju själva se på den karta, som är upphängd här, hur brännerierna äro förlagda, och finna, att det är en mycket ringa del av vårt land, som hyser sådana. Det är som vi se, allenast Skåne och dessutom något av Blekinge och något av Västergötland, men i huvudsak Kristianstads län, som beröras av detta intresse. Det är också med detta visat, att ej ens hela det område, som har brännerier förlagda inom sig, har samma intresse ens som en del av Kristianstads län, ty det kan ej vara så, och det är ej så förhållandet, att övriga trakter, på vilka det finnes brännerier förlagda, t. ex. Skåne-slätten kring Lund, Landskrona och Ängelholm, äro beroende av potatisodlingen på samma sätt som vissa delar av Kristianstads län. Vi måste alltså söka skilja på de olika länen. I Kristianstad län finnas ju vissa trakter, Gärds, Villands och Albo härad, som ha särskilda intressen — i synnerhet i Gärds härad finnas en del odlare, som ha svårt att på vissa jordar odla annat än potatis och råg växelvis — och dessa särskilda intressen vill man naturligtvis tillgodose, på samma gång som man ej kan giva samma berättigande åt övriga orter, som nu ha brännerier förlagda inom sig. Det är emellertid ej ens i alla socknar i de nämnda tre häraderna, som jordbruket är beroende av potatisodlingen.

Det har nu av de föregående talarna blivit särskilt starkt framhållet, att det skulle vara att förstöra jordbruket i dessa trakter, om man går med på en omläggning av brännvinsbränningen av potatis. Nej, motsatsen har fullt och helt visats, och jag bestrider, att herr Johan Nilsson i Skottlandshus har rätt, då han säger, att det är bristande kännedom om förhållandena, som gör, att man icke tagit hänsyn till de här förhållandena beträffande jordbruksintresset. Det är ej så. Det är ej bristande kännedom. Kommittéerna ha tagit mycket väl reda på förhållandena och rådfrågat de verkliga sakkunniga på detta område, vilket bland annat framgår av betänkandet åtföljande inlagor av sådana sakkunniga. Propositionen åtföljes ju t. ex. av

en inläga från professor Juhlin-Dannfelt, och jag hänvisar den av herrarna, som ha intresse av att veta, vad jordbruksintresset kräver, till denna inläga. Juhlin-Dannfelt säger där — jag skall be att få läsa upp några rader: »Man talar om den starkt potatisodlande delen av Kristianstads län, där flertalet av potatisbrännerierna finnas, som en landsdel, vars lätta grusiga eller sandiga jord så övervägande passar för potatis- och rågodling, att den förra svårigen kan ersättas av annan odling. Detta innebär en starkt missvisande generalisering. Större delen av jorden i de 6 härad, i vilka den mest omfattande potatisodlingen och flertalet potatisbrännerier finnas, har en jord, som efter vad den officiella statistikens siffror över jordens användning och skördar visa, kunna bära och lämna goda skördar av flertalet i Skåne odlade grödor. De allra flesta socknar på slätten hava en avsevärd veteodling, och denna har i Ingelstads härad pläгат upptaga till och med större jordsädd än potatis, de norra delarna av länet hava en jordmån och en odling, som i huvudsak nära överensstämmer med angränsande smålandstrakter, där varken brännerier eller stärkelsefabriker bereda avsättning för potatis, vilken också där odlas i en omfattning, som blott motsvarar det lokala behovet.

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

Några i jordmånens beskaffenhet grundade svårigheter att inskränka potatisodlingen till förmån för andra växtslag, såsom havre, blandsäd, grönfoder, rotfrukter och vallväxter torde sålunda i allmänhet ej finnas. Men undantag göra dock vissa områden i länets östra kusttrakter, särdeles några socknar i Gärds härad, där jorden till stor del utgöres av en lös sand, på vilken övriga växtslag, som kunna komma att intaga den genom potatisodlingens inskränkning lediga jorden, avgjort komma att lämna mindre avkastning.»

Det har alltid skipats rättvisa, såvitt jag förstår, på denna punkt. Nu har det ju varit kommitterades mening att i fortsättningen av utredningen söka få fram ett förslag om inskränkningar, om en viss plan, d. v. s. att man först skulle koppla bort några områden, där det icke kan vara fråga om att potatis behöver odlas för jordbrukets skull och därefter så småningom, allt efter som jordens beskaffenhet finnes vara användbar för annat än potatisodlingsändamål, ytterligare inskränka brännvinstillverkningen och möjligen i någon mån vidtaga nedläggning av brännerierna samt till sist koncentrera detta på det område, där det verkligen behövs och där det är av förhållandena påkallat. Jag tror alltså, att det här föreligger en god, riktig och fullständig plan, och att det är fullkomligt oriktigt, att man sönderstycker vad Kungl. Maj:t i denna del har föreslagit. Jordbrukets intressen äro verkligen tillgodosedda och jordbruket kommer lika litet i Skåne som på något annat håll att lida intrång.

Vad sedan den andra sidan av saken beträffar, som något berörts av de båda föregående talarna, nämligen sulfitspritens möjlighet till förtäringssändamål, så vill jag bara hänvisa till den utredning, som i denna del föreligger. Det har, såvitt vi kunna förstå, till full evidens bevisats, att sulfitspriten icke har andra skadliga verkningar än jordbruksproduktspriten har, och i den lilla broschyr, som väl nyss kommit herrarna tillhanda, har ett nytt intyg lämnats av två

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

sakkunniga, doktorerna Hammarsten och Lindberger, den sistnämnde ju statens rättskemist — ett intyg, som fullt ådagalägger, att det måste bero allenast på en missuppfattning, om man tror, att de i detta brännvin möjligen förekommande minimala kvantiteterna metylalkoholen skulle hava någon som helst annan inverkan än etylalkoholen.

Just dessa sista omständigheter och det, att man kunnat framlägga ett verkligt förslag till sakens ordnande, ha gjort, att jag för min del i år måst ställa mig på den ståndpunkt, enligt vilken det är riktigt, nationalekonomiskt riktigt, att icke längre än nödvändigt är använda potatisen, som ju är oss given till helt annat ändamål, än för tillverkning av sprit, utan i stället använda den billigare och i övrigt onyttiga avfallsluten för sådant ändamål. Jag skall dock icke nu upptaga kammarens tid vidare om denna del av frågan.

Jag vill i stället till sist återkomma till jordbruket med några få ord. Denna fråga har för alla tider just varit en sådan fråga, som den är i dag, och man har hänvisat till jordbrukets behov. På samma sätt, som saken nu framlagts, framställdes den år 1854, då man skulle taga itu med och avskaffa husbehovsbränningen, och jag ber att få hänvisa till vad det särskilda utskott, som då behandlade denna stora och viktiga fråga, vid sistnämnda tillfälle yttrade om denna sak. Utskottet säger: »Kungl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, given den 9 sistlidna november, utgår från den länge misskända sanningen, att brännvinsbränningen icke är nödvändig, icke ens nyttig för jordbrukets fullkomligare utveckling till varaktig vinst, att intet land med högt uppdriven boskapsskötsel och lönande åkerbruk finnes, som för en sådan lycklig ställning har att tacka brännvinsbränningen, och att tron på dennas nödvändighet för jordbruket saknar allt stöd av den erfarenhet, som vunnits, så väl inom, som utom fäderneslandet.» Dessa ord skrevos av riksdagens särskilda utskott år 1854. Jag tror, att herrarna icke skola kunna säga, att det var nykterhetsfantaster, som då yttrade sig i frågan. Jag tror icke, att man hade sådana på den tiden egentligen, utan jag tror, att detta yttrande är verkligen sakligt och träffar sanningen fullkomligt.

Jag tror också, att denna kammare väl skall finna, att det av Kungl. Maj:t framställda förslaget är av den art, att kammaren icke gör rätt i att avslå detsamma, avbryta utredningen och därmed omöjliggöra, att denna fråga på ett rationellt och riktigt sätt ordnas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Röing m. fl. vid betänkandet fogade reservation, som är alldeles egenartad med Kungl. Maj:ts proposition såväl till kläm som till motivering.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har förebrått de första talarna att de givit denna fråga alltför stora dimensioner, men jag undrar, om det ligger rättvisa och riktighet i denna förebråelse, när man ser, vad som säges här på sid. 13 i bevillningsutskottets betänkande, att de sakkunniga redan nu vilja fastslå, »att såsom avvecklingens slutliga

mal uppställts potatisbränningsens totala avskaffande och sulfitspritens monopoliserande såsom råvara för brännvinstillverkning». Tycka ändå icke herrarna, att detta är en tillräckligt stor fråga för att i dag taga hela vår uppmärksamhet i anspråk.

Den siste ärade talaren sade, bland mycket annat, att det gäller endast en liten del av landet, som skulle få sitta emellan och det för ett stort nationalekonomiskt intresse. Jag skall be att få återkomma härtill. Jag vill dock redan nu säga, att för mig bjuder det emot att på detta vis misshandla en liten del även för ett större ändamål.

Sedermera sade den ärade talaren, för att nu först i någon mån replikera honom, att vid husbehovsbränningsens avskaffande yttrades de ord, som han uppläste. Där gällde det dock, mina herrar, en likformig behandling över hela landet för genomförandet av en stor princip. Men här är ju principen att misshandla den lille på bekostnad av den större, och det kommer mig att reagera.

Till sist ännu en liten replik mot den siste ärade talaren. Han sade, att 1854 vilja väl icke herrarna påstå »att det var några nykterhetsfantaster såsom nu». Det var ju ett litet erkännande, som jag skall be att få taga fasta på.

Jag får bekänna, att jag sällan under min riksdagsmannabana yttrat mig i en fråga, som så upprört min rättskänsla, som denna nu gör, och detta av just det skäl, som jag nyss anförde. Vad har hänt? Jo, storindustrien har lyckats utexperimentera ett sätt, varigenom ett brännvin kan framställas, som man sagt vara ofarligt och lika gott som potatisbrännvin. Denna storindustriens uppfinning vill man utnyttja. Vore då icke det naturliga, att den näring, som förut frambragt varan brännvin, finge tävla fritt med denna tekniska uppfinning om vilken av dessa som skall behålla fältet. Nej, säga de sakkunn — nej, förlåt mig, icke sakkunniga utan kommitterade — de kommitterade säga, att det icke får ske. Friheten skall härvidlag bannlysas. Vi skola i stället på lagstiftningens väg krossa dessa gamla utövare av sitt yrke för att i nationalekonomiens namn och intresse få fram denna storindustriens produkt av dess avfallsvara. Detta bjuder, som jag redan förut sagt, mig emot. Och huru ter det sig i verkligheten? Vi hava ju haft en inskränkning av potatisbrännningen och fått utnyttja den här sulfituluten. Följden har blivit, att potatisen har fått avsättas till underpris i jämförelse med produktionspriset. Vi hava fått exportera den till utlandet, till Tyskland, och så hava vi fått importera danskt och norskt brännvin — härligt i åminnelse jämfört med sulfitbrännvinet — till ett pris, på vilket normmän och danskar hava gjort betydande avanser.

Här säges det, mina herrar, att detta är nationalekonomi, men det är nog nykterhetsintresset, som ligger bakom, djupt bakom, fastän herrarna icke vilja låta det komma fram. Jag tror icke på det talet, som säger, att det icke ytterst är nykterhetsfrågan,

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering af
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

som ligger bakom här. Dock måste man så till vida säga, att det i dag icke föreligger en nykterhetsfråga här, som det nu bara är fråga om huruvida vi skola få brännvin av potatis eller av lut, men vi skola i alla fall få brännvin. Nu hava de kommitterade bara förälskat sig i detta sulfatbrännvin i stället för potatisbrännvin.

(Forts.)

Jag kan icke underlåta att göra en liten fråga till den siste ärade talaren, som ju är den ende här nu i salen av de kommitterade. Mådde herrarna ändå icke illa, när ni fingo en helbutelj av det här sulfatbrännvinet per dag vid de anställda försöken? Ty det var väl herrarna, som försökte brännvinet? Här står endast i de sakkunnigas utlåtande, att det var »på människor» det försöktes, och det utesluter ju ingalunda, att det var på kommitterade och herrarna vore ju närmast till det. Och icke kan jag tänka, att ni lejt några stackars offer att dricka ur en helbutelj brännvin om dagen för att sedan intyga, att de icke alls mått illa därav. Det är en sak, som åtminstone min erfarenhet absolut uppreser sig emot. Jag vill hemställa till herrarna, huruvida det för övrigt från nykterhetssynpunkt är så synnerligen lyckligt att hava denna passus i de sakkunnigas betänkande, att man icke alls tager skada av att dricka en helbutelj brännvin om dagen.

Men, mina herrar, från skämt till allvar. Mig synes det att jag icke behöver ingå på dessa frågor om jordbruket. De hava tillräckligt belysts. Jag skall taga frågan rent principiellt. Kan det vara riktigt, att vi lagstiftare här bestämma, att en viss trakt av vårt fädernesland skall bliva misshandlad. Den blir det. Det är erkänt till och med av den siste ärade talaren. Det gäller till och med ganska fattiga trakter, som skola bliva misshandlade för att en storindustriens tekniska produkt skall kunna gynnas. För mig är detta rent upprörande. Mina meningsfränder tror jag komma att rösta för avslag, och jag tager för givet att även bondegrupperna komma att göra det. Men, herrar liberaler, hur kunna ni säga, att detta överensstämmer med frihet och rätt? Och ni, herrar socialdemokrater, som ju icke bruka vara så särskilt vänliga emot storindustrien, skola ni genom att antaga denna lag gå storindustrien till handa på lantbrukarnas i Blekinge och Kristianstads län bekostnad? Nej, mina herrar, skulle detta beslut gå igenom, tror jag att på många håll och just bland dessa jordbrukare, som här är ifråga, det skulle uppstå en stor ovilja och en stark känsla av att Sveriges riksdag icke beaktat *alla* svenska medborgares intressen, och av dessa principiella skäl ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Herr statsrådet S a n d l e r: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att det är av nöden, att man söker återföra denna fråga till vad den verkligen gäller, ty ifall man vill taga upp den så, som den sist ärade talaren har gjort, så kan man nog lätt komma till slutsatser, som ingen kan tillerkänna giltighet. Jag ber till en

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstil-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

örjan att få erinra om att det är på riksdagens eget initiativ under fjolåret som sulfitsprit har fått användas för förtäringssändamål, och om nu riksdagen här bifaller det framställda avslagsyrkandet, skulle det alltså innebära, att man skulle draga ett brett streck över det beslut, som fattades under fjolåret. Det provisorium, som då tillskapades, utgår inom kort, och ett avslag innebär, att ingen försäljning alls kommer till stånd. Det förvånar mig något, att å det håll från vilket man framställt avslagsyrkandet, man icke alls upphållit sig vid den sidan av saken, om det verkliga är avsikten att för framtiden helt och hållet avskära den möjlighet för sulfitspritens användning till förtäringssändamål, som öppnades genom beslutet vid fjolårets riksdag.

Saken ligger ju så, att det är obestridligt konstaterat, att den produktionsmängd, som kan åstadkommas av både potatisbrännerierna och sulfitbrännerierna, är väsentligt större än den konsumtion, som man kan räkna med. Konsumtionen måste ju bestämmas med hänsyn till de lagstiftningsåtgärder i nykterhetssyfte, som riksdagen själv varit med om att besluta. Konsumtionen bör följaktligen alltid begränsas till vissa kvantiteter. Det är orimligt, att produktionskapaciteten ifrån de bägge slagen av brännerier skall väsentligen överstiga vad som kan ifrån något håll ifrågasättas till förtäringssändamål.

Hur har man då tänkt sig saken ordnad? Ja, det är ju uppenbart, att hela denna brännvinsmängd icke kan vinna avsättning. Det är ju också givet, att detta problem alltid kan lösas på den fria konkurrensens väg. Det förefaller, som om den siste ärade talaren hellre skulle hava sett, att man slagit in på den vägen, och det finns en antydning i den riktningen också i herr Johan Nilssons i Skottlandshus motion, där det understrykes, att det väl ändå icke är lämpligt med statsingripande på ett område, där det gäller konkurrens med en sulfitindustri, som har väsentligt lägre produktionspris än potatisbrännerierna: eftersom sulfitspriten har en sådan oerhörd konkurrenskraft, är det väl icke lämpligt med något statsingripande. Ja, det resonemanget kan man föra, om man verkligen menar, att statsmakterna kunna följa denna företeelse utan att fråga efter de konsekvenser, vartill detta leder. Det förvånar mig på det högsta, att man från det håll, där man vill företräda lantbruksintresset, verkligen kan kallt se det perspektivet i ögonen, att man släpper lös sulfitspriten att konkurrera med potatisbrännvinet, trots det att man är medveten om att produktionspriset för den förra är väsentligt lägre än för det senare. Vilket annat resultat skulle man vänta av en sådan fri konkurrens mellan de bägge slagen, än att det billigare kommer att i det väsentliga uttränga det dyrare? Naturligtvis kan det alltid komma att bli någon marknad ändå för potatisbrännvinet, i den mån smakfrågan här spelar in i vilken jag icke har någon som helst erfarenhet att bygga på. I det väsentliga lär det väl ändå gå så, att potatisbrännvinet blir utträngt. Dessa potatisodlande bygder

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

komma då i det predikamentet, att de genom den fria konkurrensens makt bliva berövade det s. k. lovliga näringsfång, som de hittills bedrivit. Jag vågar ifrågasätta, huruvida det icke från statsmakternas sida vore ett rimligare tillvägagångssätt, om man, sedan man väl slagit in på den vägen, att sulfitspriten skall komma till användning vid sidan av potatisspriten, också ser till, att man på detta område får en något så när rimlig avvägning mellan de olika intressena.

Det förslag, som är framlagt i den kungl. propositionen, utgår från, att det ur det allmänna intressets synpunkt är fördelaktigare, om man så småningom övergår till användning av sulfitsprit och alltså ersätter potatisbrännvinet med den andra varan. Här har förut utvecklats de nationalekonomiska skäl, som varit anförda för en sådan övergång, och för min del delar jag denna uppfattning. Man skall bara se till, att det sker successivt, och att man tager så mycken hänsyn som skäligen kan begäras, till de intressen, som under övergångstiden komma att beröras härav. Likaså bör man väl taga hänsyn till de nykterhetspolitiska intressen, som här kunna stå på spel. Det är framhållet av departementschefen, att man vid en reglering av dessa förhållanden bör laga så, att man bevarar statens rörelsefrihet på det nykterhetspolitiska området, och att man ser till, att man såvitt möjligt avkopplar de privatekonomiska intressen, som äro bundna vid denna hantering. Därom är det en allmän mening, att det ur nykterhetspolitisk synpunkt är önskvärt, att de privatekonomiska intressena så litet som möjligt äro förknippade med hanteringen, och ur den synpunkten vore det mycket att beklaga, synes det mig, ifall riksdagens beslut skulle komma att innebära ett åsidosättande av denna synpunkt. Den ligger framför allt nedlagd i det uttalade, som är avgivet av de sakkunniga, och sedermera ytterligare understruket av departementschefen, att man på detta område bör ordna det på ett sådant sätt, att sulfitsprittfabrikanterna icke få något privatekonomiskt intresse av att deras vara användes till förtäringssändamål i stället för till något tekniskt ändamål. För min del måste jag följaktligen säga, att riksdagens beslut skulle bäst tjäna det allmänna intresse, varom här är fråga, om riksdagen skulle komma att ansluta sig till den mening, som är framförd av reservanterna, herr Röing m. fl.

Jag understryker till sist ytterligare den synpunkt, med vilken jag tillät mig börja, att här är det dock icke fråga om, att man skall besluta sig för att misshandla en viss landsända, utan frågan är i stället denna: sedan man väl en gång beslutat sig för att sulfitspriten skall komma till användning på detta område vid sidan av potatisspriten, vilken väg skall man då rimligen beträda? Skall man låta utvecklingen så att säga själv sköta om detta, eller skall man från statsmakternas sida åstadkomma en rimlig avvägning med den övergångstid, som kan vara erforderlig?

Jag tillåter mig alltså anhålla om kammarens bifall till den av herr Röing m. fl. avgivna reservationen.

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

Herr Wohlin: Herr talman! Jag vill till förebyggande av missuppfattningar nämna, att jag har det livligaste intresse för allt praktiskt arbete för folknykterhetens främjande i vårt land. Vårt folkmaterial är det dyrbaraste vi äga, och mina demografiska studier hava givit mig ett starkt intryck av att spritmissbruket har förorsakat vårt folk stora skador både i gången och närvarande tid. Nykterhetsrörelsen är en stor folkrörelse, värd en hedersplats i vår inre historia.

Någon nykterhetspolitisk betoning kan emellertid jag för min del icke giva åt *detta* ärende, ty här gäller det icke nykterhetsfrågan i egentlig mening, utan här är det endast spörsmålet, huruvida den konsumtion av brännvin, som enligt gällande författningar är tillåten, under de närmaste åren skall tillgodoses från den ena eller andra produktionskällan. Då måste jag såsom min uppfattning uttala, att den s. k. utredning, som verkstälts av inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga, vilka nu med iver söka förklara sig icke hava varit sakkunniga utan endast kommitterade, innehåller de största brister. Vad beträffar frågan om sulfitspritens fysiologiska verkningar är jag icke fackman på området, men så mycket hava vi dock alla haft erfarenheter av den moderna läkarvetenskapen, att vi veta att denna understundom misstager sig. Det fordras icke mycket sunt förnuft för att förstå, att dessa experiment på unga, friska och starka människor under en kortare tid ingenting bevisa om sulfitspitens inverkan på den mänskliga organismen i längden. Det fordras långt mera ingående undersökningar om sulfitspitens fysiologiska verkningar, för att man här skall stå på fast mark, och då dessa utredningar taga lång tid, är den föreslagna övergångstiden av fem år det minsta man kan begära för deras tillfredsställande utförande. Ur nationalekonomisk synpunkt företer de sakkunnigas betänkande, i den mån det gäller brännerirörelsens betydelse för det sydsvenska jordbruket, stora luckor. De sakkunniga grunda sig i detta stycke förnämligast på en inlaga av f. d. professor Juhlin-Dannfelt, vilken inlaga har karaktären av en skrivelse till Svenska cellulosaföreningen och redan därigenom ger intryck av att icke vara en fullt objektiv utredning. I denna inlaga, som de sakkunniga tillmätta avgörande betydelse, förekommer, måste jag säga, från nationalekonomisk synpunkt högst besynnerliga resonemang. När man t. ex. i uttalandet finner en sådan sats som den att »endast avgjort övervägande statsintressen borde få ställa sig hindrande i vägen för och föranleda en avvikelse från den sedan över 50 år i vårt land i princip godtagna näringsfriheten» och när detta proklamerats på en sida och man sedermera finner, att författaren och de sakkunniga på basis av denna utredning draga slutsatser, som gå i riktning mot högst betydliga inskränkningar i näringsfriheten, så får man ett prov på logiken i utredningen. Hela tankegången i inlagan är, att man i dessa betydande

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering an
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

delar av sydsverige har ett avsevärt potatisöverskott, vilket, om brännerirörelsen lamslas, måste på annat sätt tillgodogöras, och författaren söker på alla upptänkliga vägar finna användningar för detta överskott, utan att närmare undersöka, vilka verkningar på prisbildningen, som härigenom i det ena eller andra fallet skulle uppstå, och utan att närmare skärskåda följderna i avseende å produktiviteten hos dessa landsdelars jordbruk. Såvitt jag förstår, ligger potatisodlingen icke endast i Kristianstads och Blekinge län utan även i åtskilliga andra delar av vårt land för närvarande så, att en strypning av brännerirörelsen eller avsevärd inskränkning i densamma ovillkorligen skulle inom dessa betydande landsdelar för stora lager av särskilt den mindre jordbruksbefolkningen medföra ett avsevärt prisfall på potatis med åtföljande minskat jordvärde och bristande tillgång på arbetstillfällen. När man känner till Kristianstads län, från vilket jag både på fädernet och modernet hästammar och för vilket jag livligt intresserar mig, är det ett faktum, att detta län under den gångna tiden lidit av en överbefolkning, som till väsentlig del måste söka sig över till Amerika. Detta län har varit ett av våra största emigrationslän. Länets och vissa kringliggande trakters ekonomi vilar i icke oväsentlig mån på potatisodlingen, och en inskränkning härav i följd av tvångsåtgärder från statens sida skulle särskilt för de mindre jordbrukarna medföra högst betydande, i många fall katastrofartade verkningar i dessa bygder. På alla dessa frågor hava de sakkunniga icke ingått i en tillfredsställande undersökning utan ställt sig på den standpunkt, som herr Nilson i Kristinehamn uttryckte så, att detta är ett »särintresse», som svär mot nationens intresse i sin helhet, vilket sistnämnda intresse han dock icke kunde, såvitt jag fann, på något sätt klart angiva. Jag har alltså den uppfattningen, att denna sakkunnigutredning måste helt och hållet göras om från såväl fysiologisk som nationalekonomisk synpunkt, och jag tillåter mig att i väsentliga delar underkänna de så kallade »principer», vilka framgått såsom resultat av denna utredning och vilka synas mig vara uppställda på förhand, innan man dragit konsekvenserna av de intressanta yttranden från sakkunnigt håll, som äro bifogade betänkandet. Denna uppfattning kan jag på intet sätt anse hava rubbats av herr Nilson i Kristinehamn, utan den får jag till alla delar vidhålla.

Att jag principiellt sett sympatiserar med yrkandet om avslag på det nu förevarande lagförslaget, framgår tydligt av min reservation. Men av vissa praktiska skäl har jag icke formulerat mitt yrkande på det sättet, och detta bland annat av det skälet, att försäljningsorganisationen dock icke är fri och att jag haft en mindre tro på de nuvarande kontrollmyndigheternas villighet att här tillgodose jordbrukets intressen, i den händelse detta lagförslag avslås, än flere talare, som här yrkat avslag. Jag hoppas emellertid nu livligt, att jag i det stycket misstagit mig, särskilt med tanke på ett mycket uppmärksammat offentligt uttalande i frågan av doktor Bratt, vilket uttalande framkommit efter det att jag skrev min reservation. Jag skall därför nu vid denna paragraf i lagförslaget icke göra något yrkande, sedan avslagsyrkande redan föreligger, utan vänta med mitt eventuella yrkande till efterföljande paragraf, uttryckande den förhoppningen.

att jag icke får tillfälle att vid denna senare paragraf göra något yrkande.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag tror, att om man skall få riktiga synpunkter på denna viktiga fråga, måste man betrakta den som ett problem om avvecklingen av kristidslagstiftningen. Under kristiden lade man om förbrukningen av den potatis, som producerades i våra potatisodlande överskottsdistrikt, från brännvinsbränning till direkt förtäring, och samtidigt såg man sig nödsakad att uppmuntra en industri, som gick ut på att tillgodogöra sig avfallslut från pappersmassefabrikation, för att framställa i första hand bränsle, men också förtäringssprit. Nu har det därför blivit så, att vi hava överproduktion på icke mindre än två områden. Det gäller därför enligt min tro att avväga dessa båda intressen emot varandra. Det vanliga rent merkantila receptet i sådana fall är ju helt enkelt följande: låt den fria konkurrensen bestämma utgången!

Häremot vill jag säga, att med den nykterhetslagstiftning, vi ha, och med den beskattning av rusdrycker, som äger rum, är sulfitspriten redan på förhand oerhört handikapad i konkurrensen. Om vi säga, att tillverkningskostnaderna för en liter sulfitsprit äro 50 öre och för en liter potatissprit omkring 1 krona eller någonting sådant — exakta uppgifter äro svåra att anskaffa, men jag tror, att jag här antagit potatisbrännvinspriset förhållandevis lågt — så är det uppenbart, att om dessa båda varor finge säljas under fri konkurrens, skulle naturligtvis sulfitspriten utan vidare uttränga den andra.

Huru ligger nu saken? Jo, det kommer att bli sådana pristillägg, att när man skall köpa en liter brännvin beräknad efter 100 % alkohol, då är priset uppe i 5 kronor. Den ursprungliga skillnaden, 50 öre, i råvarupriset spelar då en försvinnande liten roll, och därmed är enligt min mening bevisat, att det icke går att få fram en fri konkurrens med vår nuvarande lagstiftning. Då invändes: kan man icke låta sulfitspriten konkurrera med flytande bränsle, bensin o. dyl.? Härpå måste jag svara: nykterhetslagstiftningen gör det nödvändigt att ålägga handeln med sulfitsprit för dessa tekniska ändamål så tyngande kontrollåtgärder, att man icke ens på detta område kan tala om någon fri konkurrens. Sulfitspritindustrien står således på grund av den lagstiftning vi hava fullständigt handikapad i den fria konkurrensen.

Då är frågan: är det skäl att hålla på en sulfitspritindustri eller icke? Jag får säga, att om råvarupriset är dubbelt så högt för en viss vara med ett produktionssätt mot vad det är för samma vara med ett annat produktionssätt, är det ju klart, att redan detta är ett fullkomligt avgörande argument, för att man om möjligt bör besluta sig för det billigaste tillverknings sättet. Men under de kristider, vi genomlevat, har man lärt sig att mindre värdera penningar än andra faktorer. Då torde det vara tillräckligt att t. ex. peka på en sådan omständighet, som den, att den kvantitet brännvin, vi behöva i vårt land vid vanlig konsumtion, skulle kunna tillverkas av omkring 350 arbetare, under det att potatisbrännvinet kräver ett oerhört mycket

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
i vissa
brännerier.
(Forts.)*

större antal personer. Vi få nämligen räkna icke endast med dem som äro sysselsatta i de gamla potatisbrännerierna, utan också med dem som hava att producera den för bränningen nödvändiga råvaran, potatisen.

Ställer man sig nu principiellt fientlig mot 8-timmarsarbetsdagen och menar, att arbete förhindrar allt ont samt att man skall hålla folk i sysselsättning så länge som möjligt, ja då skall man välja den besvärligare vägen! Men vill man göra det möjligt att minska arbetstiden och likväl upprätthålla den nödvändiga produktionen, är det väl icke tvivel om vilken ställning man bör taga i denna fråga.

Jag ser därjämte saken från en annan i viss mening högre synpunkt. Sulfitoluten är, såvitt jag förstår, en av de få råvaror, på vilka man kan tänka sig grunda en kemisk storindustri i vårt land. Med sulfitoluten bortrinner nämligen icke mindre än hälften av den ved, som förbrukas, då man framställer pappersmassa. Nu har här i Sverige som första land uppstått en industri för framställning av sulfitsprit, vilken begagnar sulfitolut, denna avfallsprodukt, som förut ansågs icke blott värdelös utan även direkt skadlig -- skadlig däri- genom, att den så ofta förorenade våra vattendrag. Vid denna framställning av sulfitsprit kunna emellertid icke mer än 8 % av de 50, som ingå i sulfitoluten, tillgodogöras. Det återstår sålunda i runt tal icke mindre än fem gånger så mycket efter vikt räknat av organiska ämnen, som böra kunna läggas till grund för en kemisk storindustri. De förhoppningar, som man har i denna riktning, äro synnerligen stora. Man hoppas t. ex., att i vår sulfitsprit kunna finna ett material, som för Sveriges del motsvarar tjäran för Tysklands kemiska industri. Under sådana förhållanden kan jag icke se annat än, att det är ett verkligt livsintresse för vårt land att icke nu kväva den industri, som vi redan fått på detta område och som vi ha alla förhoppningar på att den skall kunna utvecklas och bliva för vårt land oerhört värdefull. Man bör i varje fall icke i onödan lägga stenar i vägen för denna industri.

Då är frågan: vilka äro de tungt vägande skäl, som tala emot det föreliggande lagförslaget? Jo, det är, att man därigenom skulle kunna begå en orättvisa mot en viss liten landsända. Något dylikt skulle jag icke vilja vara med om, och jag är viss, att man icke med rätt kan påstå, att en sådan orättvisa skulle begås, ty det förslag, som här föreligger, innebär ju ingalunda, att man helt förbjuder tillverkning av potatisbrännvin. Jag har den bestämda uppfattningen, att den kvantitet, som Kungl. Maj:t här anser böra få tillverkas, verkligen skall kunna räcka till för de trakter, som oundgängligen äro i behov av denna rätt att tillverka brännvin av potatis för att få sitt jordbruk lönande. Det skäl, jag har härför, är ingalunda de sakkunnigas utredning, ty just på denna punkt tror jag, att de sakkunnigas utredning är synnerligen bristfällig. Dessa sakkunniga hade enligt min mening bort få fram i sin utredning en specifik undersökning av de socknar och brännerier, för vilka en fortsatt bränning av potatis varit nödvändig för att icke verklig olycka skulle drabba ett stort antal

bondefamiljer. En sådan utredning saknas nu visserligen helt och hållet, men jag har ett annat bevis för att här föreslagen mängd är försiktigt och klokt vald, och det är helt enkelt det, att under den gångna kristiden har Kungl. Maj:t med dessa 10 miljoner liter nödortfört kunnat tillfredsställa de anspråk som framställts. Då jag säger så, är det icke fullkomligt sant, ty Kungl. Maj:t har sista året medgivit en tillverkning på 12 ½ miljoner liter. Jag skulle för min del icke haft något emot en ökning till denna kvantitet, om det på grund av förhandlingarnas beskaffenhet i bevillningsutskottet hade varit möjligt för mig att ansluta mig till en sådan uppfattning.

Jag kan för min del således icke förstå annat än att mycket av den potatisodling, som för närvarande baseras på brännvinsbränning, kan utan allt för stor skada såväl för jordbruket självt som för folknäringen läggas om till odling för annat ändamål, och jag är övertygad om att den potatisbränning som fortfarande skulle komma att äga rum, skall visa sig tillräcklig att förhindra den orättvisa, om vilken somliga här hava spått.

Emellertid finnes det i detta sammanhang en annan fråga, som är av avgörande betydelse. Det är frågan om lagens giltighetstid. Av reservanterna, herrar Röing m. fl., har det yrkats, att denna tid skulle sättas till 2 år, under det att utskottet föreslår 5 år; det sista förslaget har särskilt förordats av lantbrukets representanter. Efter min uppfattning skulle det just vara bäst förenligt med lantbrukarnas verkliga intresse, att icke nu binda sig för en allt för lång tid framåt, ty om den valda kvantiteten skulle visa sig för liten, måste det väl vara lättare att få den ändrad, om man icke på förhand bundit sig för en allt för lång tid. Det är ju för övrigt även meningen att utredningen skall fortsättas.

Jag vill också säga, att jag har ett annat skäl för min uppfattning, att två år är riktigare än fem. Förutsättningen för hela detta förslag är ju först och främst, att sulfitspritbrännvinet skall vara oskadligt. Den slutsats, beträffande denna fråga, till vilken kontrollstyrelsen och de sakkunniga hava kommit, vilar ju på försök utförda på djur och människor. Om jag ser på resultatet beträffande människor äro premisserna följande. Några unga, friska, starka människor hava fått stora kvantiteter sulfitsprit, ända upp till ½ liter (40 %) om dagen; det var icke som en föregående ärad talare sade — 1 liter. Men ½ liter är efter min erfarenhet fullkomligt lika farlig, som 1 liter tycks vara efter hans. På dessa människor, som hava offrat sig för vetenskapen och för spritfrågans lösning gjort sig till martyrer under ett halvt år, har man företagit omsorgsfulla undersökningar, genom mätning av blodtryck, ögonreaktioner o. d. Bestående organiska förändringar ha icke kunnat påvisas. De läkare, som gjort dessa undersökningar, säga nämligen om den saken på följande sätt:

»Det resultat, vartill dessa försök lett, har varit, att inga som helst organiska förändringar kunnat konstateras hos försökspersonerna samt att beträffande verkningarna i övrigt ej iakttagits någon avvi-

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

Forta

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

kelse från dem, som bruka följa av motsvarande kvantiteter förtäringssprit.»

Man går således icke så långt, att man bestrider, att de blivit berusade, utan man säger bara, att inga organiska förändringar hava uppstått. Nu är det fråga om, huruvida det icke är för kort tid man haft på sig för att av föreliggande material kunna draga den slutsatsen, att sådana organiska förändringar icke kunna uppkomma. Huru ställer det sig t. ex. om vi hava personer med individuell överkänslighet, idiosynkrasi, sjuka personer eller dylikt? Det är nog försiktigast, tror jag, att ännu icke yttra sig allt för säkert om den saken, utan betrakta detta resultat som preliminärt. Men i alla fall anser jag det vara så bevisande, att man utan risk kan gå med på att försök göres i stort, ty jag känner mig övertygad om att under en tidrymd av 2 år kan med den ringa förbrukning, som enligt vår lagstiftning för lojala medborgare är tillåten, inga faror kunna uppstå, vilka på något sätt äro jämförliga med de hygieniska faror, av annat slag i form av bakterier, förgiftning m. m. för vilka vi dagligen äro utsatta. Finnes det emellertid verkliga hygieniska faror, är det sannolikt att de skola komma i dagen under denna tid, och då står det för många såsom någonting viktigt, att man icke bundit sig för onödigt lång tid.

Av dessa grunder och då jag icke har kunnat finna några som helst vägande nationalekonomiska skäl, som tala för ett utsträckande av tiden till 5 år, har jag för min del anslutit mig till dem som yrkat, att lagen skall gälla i 2 år, i synnerhet som jag tror, att man därmed vinner ett snabbare tempo i den fortsatta utredning, som är nödvändig. Jag vill emellertid medgiva, att jag icke har stora förhoppningar om att en sådan utredning skall lända till fullkomlig enighet mellan de olika intressena, ja icke ens mellan de sakkunniga, som bliva målsmän för dessa intressen.

Jag vill erinra om, att vi bland redan anlitade sakkunniga har å ena sidan professorerna Juhlin-Dannfelt och Hansson, vilka båda anse, att frågan bör lösas på det av Kungl. Maj:t föreslagna sättet. Så hava vi å andra sidan professor Forsberg, som säger raka motsatsen: för Kristianstadstrakten är potatisodlingen i stort sett helt enkelt nödvändig.

Det finnes emellertid därjämte vid bedömandet av denna fråga många imponderabilia, som icke äro direkt tillgängliga för nationalekonomiska beräkningar. Låt oss som exempel välja två grannar på skånska slätten. Den ena, Nils Nilsson på nr 17, är en ung rapp karl med ett rörligt ingenium, hans granne, Anders Andersson på nr 19, är gammal och litet för trög i vändningarna. För den förre går det mycket bra att lägga om sitt jordbruk efter ändrade avsättningsförhållanden, men för den senare går det sämre. Den ena kommer att bestå i konkurrensen med sulfittluten, och den andra kommer att duka under. Jag tror därför att man överhuvudtaget måste nöja sig med att gå försiktigt tillväga vid lagstiftningsåtgärder av här förevarande slag, och jag är övertygad om att just Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende inne-

bär en försiktig medelväg, som jag därför skall be att få rekommendera med den motivering som reservanterna, herrar Röing m. fl., avgivit. Jag vill nämna, att anledningen till att jag har kommit att stå såsom ensam reservant beträffande enbart en punkt är den, att jag icke var närvarande när reservationstiden utgick, jag hade dock redan muntligt förklarat, att jag anslöte mig till dessa nio reservanter. Reservanternas antal i denna grupp utgör således i själva verket tio, d. v. s. jämnt hälften av utskottets ledamöter.

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

Jag skall således, herr talman, be att få yrka bifall till det yrkande, som reservanterna, herrar Röing m. fl., gjort i anslutning till utskottets yttrande.

Friherre Fleming: Vid förra riksdagen antogs ett lagförslag, som skulle möjliggöra användningen av sulfitsprit till förtäringssändamål. Det är de förordningar, som i detta utskottsbetänkande är betecknat med bilaga B. och bilaga C. Ifrågavarande omändring grundar sig sålunda på dessa lagförslag, vilka båda antogs vid förra årets riksdag. Samtidigt därmed begärde riksdagen att få en utredning om »de med sulfitsprits användande till förtäring sammanhängande spörsmålen». Det tillsattes en kommitté — jag skall använda detta ord, eftersom de icke vilja heta sakkunniga. De gingo till sitt arbete, men icke enbart med nyssnämnda förut-sättning, utan de hava tydligt i hela sitt arbete utgått ifrån en pas-sus i den gamla nykterhetskommitténs betänkande, där det heter, att öppnandet av fri konkurrens på detta område måste anses stå i strid med varje målmedvetet strävande att höja och förbättra nyk-terhetstillståndet hos vår folk. Däremot måste det från nykterhets-synpunkt betraktas som en avsevärd vinst, om det jordbrukarintres-se, som hittills varit knutet vid bränneriindustrien, kunde därifrån elimineras. Det är denna utgångspunkt, som ligger till grund för hela kommittébetänkandet, och det är sålunda icke någon utredning om spörsmål, som stå i sammanhang med sulfitsprits användning till förtäringssändamål, utan utredningen omfattar i stället försök att klarlägga vad potatisöverskottet skall användas till, om man för-bjuder potatisbränningen. Det är sålunda en synnerligen ensidig utredning, men för att göra den mera smaklig har man iklätt den en nationalekonomisk dräkt och påstår, att det är de stora national-ekonomiska synpunkterna, som här måste vara avgörande.

Jag behöver nu icke vidare ingå i någon diskussion om dessa båda intressen: jordbruksintresset och sulfitspritintresset. De äro redan mycket vidlyftigt belysta, men jag vill framhålla, att det är ganska egendomligt att det utpräglade nykterhetsintresset så starkt har givit uttryck åt tanken att jordbruksintresset skall avkopplas, under det att man i stället fått in ett annat intresse, nämligen indu-striintresset. Nu vet jag icke, vilket av dessa intressen som är det starkare. Men det kan ju hända, att man blir lurad och att indu-striintresset verkligen kommer att bliva mycket kraftigare än vad jordbruksintresset varit.

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

Jag skall nu icke upptaga herrarnas tid med någon längre diskussion — det skulle bara bli ett upprepande av vad som förut sagts — men jag kan icke underlåta att till bemötande upptaga ett par yttranden av representanten på Värmlandsbänken. Herr Nilson sade, att det gäller icke att i dag taga ställning till förslaget i dess helhet, men samtidigt som han sade detta, förordade han mycket varmt, att man borde taga ställning till det första av hans 3 budord på slutet; detta lyder: »att brännvinstillverkningen av jordbruksprodukter successivt inskränkes i riktning mot en framtida fullständig avveckling av densamma».

Jag kan sålunda icke finna, att de där yttrandena gå riktigt ihop med varandra, ty går man in på detta uttalande, har man väl tagit ställning till frågan i övrigt.

Nu har visserligen utskottet tagit avstånd härifrån, men reservanterna önska, att man skall gå in härpå. Vidare sade herr Nilson, att jordbruksintresset skall helt och fullt tillgodoses. Men hur kan man »helt och fullt tillgodose» jordbrukarnas intressen, om man går ut ifrån att avskriva desamma? Jag förstår icke, huru detta kan stå i sammanhang med vartannat. Herr Nilson berörde därefter mycket noga vad som är jordbruksintressen, men jag tillåter mig dock att i jordbruksfrågor tro mera på jordbrukarna än på dessa kommitteledamöter.

Om jag icke missuppfattade statsrådet Sandler, talade herr statsrådet om att om man avslår detta förslag, skulle man motarbeta sulfitspritintressena, d. v. s. att dessa skulle komma att stäckas på något vis. Jag kan icke förstå, huru man skulle kunna göra detta genom att avslå det förslag, som finnes i bilaga A., d. v. s. en begränsning av potatisbränningen. Bilagorna B. och C. äro precis desamma, som antogos i fjol för att tillgodose sulfitspritintresset. Ett avslag på det första lagförslaget har således icke alls någon inverkan på sulfitspritintresset, ty det andra lagförslaget kan man mycket väl antaga, och då hava vi det på samma sätt som nu. Vidare talade herr statsrådet, om att det skulle vara en rättvis fördelning emellan den sprit, som tillverkas av potatis, och sulfitspriten. Då frågar jag: huru skall det kunna bli en rättvis fördelning, om den ena tillverkningen helt och hållet inställes och den andra ensam får fungera? Jag kan icke få någon rättvisa i detta, ty utgångspunkten för förslaget är ju den, att all bränning av potatis slutligen skall avskrivas. Jag kan som sagt icke få det att bli någon rättvis fördelning — jag ber om ursäkt att jag icke kan förstå detta —.

Nu var herr Björnsson inne på kvantitetsfrågan och sade, att Kungl. Maj:t under dessa år nödtorftigt kunnat hålla brännvinsbrännerierna i gång. Ja, just »nödtorftigt», men frågan är, om detta varit tillfredsställande. Jag undrar nu, om det kan vara rätt att göra en viss begränsning i detta avseende? Nej, ty det ena året kan det vara ett rikligt överskott på potatis och det andra året ytterst litet av den varan. Varför skall man då giva sig in på en begränsning, som är tagen på måfå? Ty den från början stipulerade begränsningen 10 miljoner liter, var tagen på måfå:

det synes därav att denna siffra ökades förra året, såsom vi sett, med 2 ½ miljoner.

Ja, jag har, såsom framgår av min reservation, yrkat rent avslag på alltsammans, och jag har gjort detta av tre skäl. Det första skälet är, att man vet ännu ingenting om huru det kommer att gå med avsättningen av sulfitspriten. Man vet inte ens om den kommer att köpas, och man känner icke heller dess ofarlighet. Visserligen hava de här två doktorerna, som haft sina försöksobjekt att laborera med, kommit med en inlaga, där de påstå, att metylalkoholen icke alls är farlig, utan tvärtom ganska nyttig, ehuru den förbränner litet långsammare i kroppen! Men det torde väl i alla fall vara bäst att se huru det utvecklar sig under en längre följd av år.

Mitt andra skäl är, att jag vet, att avsättandet av sulfitsprit till förtäringssändamål går mycket trögt; folk vilja icke hava den utan ropa på annat brännvin. Detta kommer sannolikt att leda till att, om det icke finnes ordentligt brännvin här i landet, man kommer att importera dylikt, och detta kan jag icke förstå vara någon nationalekonomisk fördel.

Till sist ytterligare ett tredje skäl. Riksdagen har i år begärt en utredning, om vilka åtgärder, som kunna vara lämpliga eller behöfliga för att säkerställa potatistillgången i landet. Om man begär en dylik utredning, måste man väl avvakta denna, och icke nöja sig med en utredning, som är så ensidigt lagd som denna. Jag vill emellertid redan nu säga, att jag kommer icke att yrka avslag på det hela, ty med avslag på bilaga A följer icke att de två andra böra avslås, utan det är en nödvändig konsekvens, att man har dem kvar för att kunna låta det fortgå på sätt nu sker, d. v. s. att sulfitspriten får användas till förtäringssändamål, ty annars uppstår omedelbart frågan om import. Men vid föredragningen av paragraf 1 ber jag att få yrka avslag på densamma.

Herr Bergström Gustaf: Herr greve och talman, mina herrar! Det skulle kunna anses onödigt, att jag ökar ut debatten här, då frågan blivit ventilerad så mycket, men det höjes ett nöd-rop nedifrån södra Sverige, där många existenser stå på spel, där jordbrukets vara eller icke vara är beroende på utgången av det beslut, som här fattas.

Den kungl. propositionen om provisorisk reglering av brännvinstillverkningen, som här föreligger, innebär kanske mer än något förut framkommet förslag ett ställningstagande mellan rena jordbruksintressen och industriintressen där Kungl. Maj:ts regering allt för tydligt synes hylla den principen att jordbruksintressena böra giva vika för val som kan gagna industrien. Det första påtagliga beviset torde ligga i tillsättandet av den kommitté, som fick i uppdrag frågans utredning, i vilken kommitté av sakkunniga endast en jordbruksrepresentant kunde finna plats. Övriga ledamöter av kommittén torde vara mindre skickliga att bedöma jord-

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

brukets krav, men desto mera industriens intressen, vilket ock nog-
samt ger sig tillkänna i den förebragta utredningen. Visserligen
hava kommitterade infortrat utlåtande från en hel del jordbrukets
målsmän, vilka ock enstämmigt framhållit vådan av att ytterli-
gare inskränka brännvinstillverkningen av potatis i vissa trakter
av landet, där jordmån och avsättningsförhållanden obetingat äro
av beskaffenhet att potatisodlingen för brännvinsdrift är den enda
möjliga utväg att hålla jorden i kultur för alstring av födoämnen.
Det är i de rena sandjordsdistrikten, där, om icke de förnöjsamma
kulturväxterna potatis och råg odlades, endast skogskultur skulle vara
berättigad. Frågan gäller att få avsättning av den på dessa karga
jordar odlade potatisen, varvid många årtiondens erfarenhet visat,
att brännvinsbränning och stärkelsestillverkning äro de huvudsak-
liga medlen.

Vad stärkelsefabrikationen beträffar, så är det uttrönt och be-
visat, att den är anlitad så långt sig göra låter, varför en bränn-
vinstillverkning är ofrånkomlig, såvitt jordbruket där skall kunna
föda sina utöware. Men uttalanden i denna riktning utgångna från
fyra hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Sveriges allmänna
lantbrukssällskaps driftsbyrå, Sveriges bränneriidkareförening,
Södra Sveriges stärkelseproducentförening, professor L. Forsberg
vid Alnarp, vilken väl måste anses som expert på potatisodlingens
område samt därtill kommitténs egen ledamot, herr Ola Persson i
Rinkaby, hava icke i märkbar mån kunnat övertyga de övriga le-
damöterna i kommittén eller regeringen. Men så mycket större för-
troende och energi har nedlagts på att söka bevisa, att potatisen i
de potatisodlande distrikten kan utnyttjas till utfodring på hästar,
svin och kor.

Kommitterades bevisföring grundar sig på av professor Nils
Hansson uppgjorda kalkyler över potatisens fodervärde jämfört
med andra fodermedel under en tid då fodertillgången var knapp
inom landet. Visserligen hava dessa kalkyler även under normala
tider viss betydelse och kunna tillämpas på en del gårdar, där po-
tatisen odlas och inga transportkostnader behöva påläggas. Men om
potatisen skall inköpas från annat håll och transporteras, torde
det ej vara många djurägare, som reflektera på potatisutfod-
ring, utan de finna nog det vara ekonomiskt fördelaktigare
att använda andra fodermedel, som ställa sig billigare. Där-
för är det alldeles felaktigt att, såsom kommitterade gjort, tänka
på potatisutfodring till djurbesättningarna i hela landsdelar. Men
oaktat de förfarit så, hava de likväl icke kunnat fodra upp po-
tatisen. Ja, då hava de tillgripit det i en kalkyl enkla medlet att
föreslå lantbrukarna i dessa trakter att öka ut sina kreatursbesät-
tingar med 46,000 å 47,000 gödsvin, samt 6,000 kor. Anskaff-
ningskostnader, byggnadskostnader för ökat utrymme till alla dessa
djur samt därmed följande utgifter synas för herrar sakkunniga
icke erbjuda några vidare svårigheter! Att fläsk- och smörproduk-
tionen är beroende på konjunkturförhållanden, om överproduktion

med följande prissfall inträffar bekymra dem lika litet, blott ändamålet nås: att slopa potatisbränningen, så att sulfitspriten får läska svenska folkets strupar. Men huru långt än kommitterade kommit i sina utfodringsberäkningar, ha de ändock icke blivit av med potatisen. Ja, då hava de tillgripit den sista åtgärden: att exportera densamma från de stora potatisodlaredistrikten till nordligare delar av landet. Och detta oaktat att de måste veta att det visat sig omöjligt att få avsättning för södra Sveriges potatisöverskott, då fördelningen av matpotatisproduktionen inom landet numera är sådan, att de större samhällena i varje ort kunna få sina behov tillgodosedda på betydligt närmare håll, där fraktkostnaderna ej ställa sig fördyrande emellan. Det är visserligen sant att före kriget importerades en del potatis samt att större delen därav avsattes på Stockholm och Norrland, vilket dock till viss del berodde på att potatisodlingen uppåt landet förut var rätt så begränsad; men under senare åren har jordbrukarna även i mellersta och norra Sverige slagit sig på potatisodling och funnit fördelar därmed. varför jag i motsats till herrar kommitterade är av den åsikten, att då potatisodlingen där en gång tagit fart den ock kommer att bestå även för framtiden, och därmed torde ock en export från sydsverige bliva ytterligare försvårad.

*Förordnings
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

I sina kalkyler ha ock de sakkunnige gent emot jordbrukets män velat göra gällande, att dranken, avfallsprodukt vid potatisbränningen, som fodermedel ej har så synnerligt stort värde. Men då hava herrar kommitterade återigen vantolkat professor Nils Hanssons utfodringsförsök, ty faktum är ock, vilket varje kreatursuppfödare erkänner, att till utfodring av nötkreatur och svin intet billigare fodermedel i förhållande till näringsvärdet existerar. Kommitterades farhågor för utfodring med sur drank torde ej heller grunda sig på sakkunskap och *erfarenhet*. Ej heller behöva de befara, att drankutfodringen blir för stark med den brännvinstillverkning av 18 miljoner liter brännvin, som herr Ola Persson påyrkar.

I sin utredning hava herrar kommitterade kommit till det resultat, att potatisbrännvinet blir i tillverkningskostnader bortåt tre gånger så dyrt som sulfitbrännvinet. Ja, om ock detsamma är förhållandet, så tror jag det icke är så många, som fästa sig vid att potatisbrännvinet blir bortåt 1 krona dyrare per liter. Tidens erfarenheter säga något helt annat. Så det skälet till sulfitspriten förför kan gott tagas ur räkningen. Vad jag härmed velat ha sagt är, att de skäl kommitterade framkommit med såsom förringande av potatisbränningens betydelse för stora delar av landets jordbruksdistrikt, synnerligast Skåne och Blekinge, ej äro hållbara samt att kommitterade i sina kalkyler och i sin bevisföring kommit till helt och hållet missvisande resultat.

Därmed vill jag dock ej hava sagt, att sulfitbränningen skall utträngas, men att potatisbränningen har sitt stora berättigande, så länge landet ej är torrlagt. Sulfitspriten har även den sin stora marknad såsom ersättare för bensin och fotogén. Om handeln fördes in i rätta banor och lika stor kraft lades ned på att förverkliga

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

en gammal tanke att göra oss mindre beroende av import av brännolja, som den energi herrar kommitterade använt för att söka bevisa potatisbränningens betydelselöshet, så kunde både jordbruket och industrien i detta fall bliva tillgodosedda. De hittills anlagda sulfitbränneriernas tillverkningskapacitet lär enligt gjorda beräkningar gå på 20 miljoner liter sulfitsprit. Klarlagt är även, att sulfitspriten mycket väl med lämpliga anordningar kan ersätta bensinen som motorbränsle. Betänkligheter förefinnas även, huruvida importen av nödig bensin i framtiden kan säkerställas, då varan har stor efterfrågan och tillgångarna äro begränsade. Vilken nationalekonomisk vinst skulle det dessutom ej bliva att inom landets egna gränser kunna av ett så billigt råämne som sulfiten erhålla nödigt motorbränsle i stället för att utbetala miljoner för utländska produkter.

Till sist vill jag erinra om att herrar kommitterade och regeringen synes alldeles hava glömt bort den stora betydelse ur folk-närings-synpunkt den för potatisbrännerierna avsedda potatisen hade under gångna års matbrist. Då var det gott att hava dessa potatisöverskott. Kanske även denna sak är att tänka på, innan man går att dödsdöma en för hela landet så betydelsefull odling.

Herr greve och talman! Med anledning av vad jag nu har sagt, vill jag yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

Herr H e y m a n: Herr greve och talman! Herr Nilson i Kristinehamn sade med flera instämmanden, att potatisbränningens avskaffande endast berör jordbrukets intresse i en liten landsända. Detta överensstämmer emellertid icke med verkliga förhållandet. Det är nämligen alldeles uppenbart, att om stora mängder potatis frigöres från brännerihanteringen, kommer detta att menligt inverka på prisbildningen å potatis jämväl å andra orter. — På grund av zontariffsystemet och den s. k. Norrlandstariffen är det nämligen ganska likgiltigt, om en vagn potatis hämtas till Stockholm eller Norrland från en skåne- eller västgötastation. Av undersökningar, som jag härutinnan företagit, har det även visat sig, att fraktskillnaden per kilo i båda fallen endast rör sig om bråkdelen av ett öre. Erfarenheten visar även, att såväl Stockholm som hela Norrland köper potatis från vitt skilda sydligare landsdelar. De ifrågasatta restriktionerna äro sålunda ett så gott som hela landets jordbrukareintresse, ehuru givetvis i alldeles särskild hög grad jordbrukareintresse inom bränneridistriktet. — Frågan blir då den, huruvida det lönar sig att, sedan potatisbränningen helt och hållet avskrivits, odla potatis. För bedömandet av denna fråga tillåter jag mig erinra, att odlarna i en så starkt potatisproducerande provins som Västergötland erhållit 7 högst 7 ½ öre per kilogram, medan produktionskostnaderna enligt lantbrukssällskapet kalkyler ligga vid cirka 9 ½ öre. Så långt hava vi sålunda redan hunnit med tillhjälp av de restriktioner som redan pålagts

potatisbränningen till förmån för sulfitspriten. Ett fullständigt avskrivande av potatisbränningen, som blir följden, om man går på den linje, som herr K. A. Nilson anvisat, kommer givetvis genom det ytterligare potatisöverskott, som härigenom uppstår att göra potatisodlingen än mera förlustbringande. Huru detta kommer att inverka på jordbrukets ekonomiska förhållanden har herr Nilsson i Skottlandshus redan ingått på, och jag skall därför icke vidare selsätta mig med detta spörsmål. Beträffande frågans bedömande ur nationalekonomisk synpunkt gör jag minst av alla anspråk på att kunna räknas till de utbildade nationalekonomerna, men mitt praktiska förstånd säger mig dock, att avfallsprodukterna från några sulfittfabriker, som för närvarande leva i högkonjunkturer, för landet i sin helhet icke kunna vara så värdefulla, att de genom ett statsingripande skola regleras på bekostnad av jordbrukets existensmöjligheter, vilka sannerligen allaredan av olika orsaker äro på god väg att äventyras. I övrigt är det icke bevisat, att icke sulfitspriten kan användas för tekniska ändamål, till denaturerad sprit och till motorbränsle. Den exporteras redan nu i stor utsträckning till högt pris för sådana ändamål, men för våra kommitterade kan den icke finna något motsvarande inhemskt bruk. Det intresse, som man här säger sig vilja tillvarata på jordbrukets bekostnad, är sannerligen icke något större nationalekonomiskt intresse, utan snarare är det då ett storindustriellt intresse, som möjligen på basis av den nya giftermålsbalken ingått något slags dunkelt konkubinatiskt äktenskap med i ett bakhåll liggande sekundärt nykterhetsintresse.

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering af
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

Vidkommande den fysiologiska sidan av saken skall jag icke uppehålla mig därmed såsom varande på området lekman — men då hälsofarligheten är mycket omtvistad även av vetenskapsmän skall det likafullt som en allvarlig brist i utredningen här fastslås, att kommitterade ej aktat nödigt höra den på området ansvariga myndigheten. Kungl. Medicinalstyrelsen, rörande sulfitbrännvinets fysiologiska egenskaper. — Såsom saken nu ligger tycker jag, att man i stället för att bereda sulfitspriten monopolställning såsom förtäringssprit snarare borde förbjuda den i handeln, intill dess den fulla ofarligheten därav vore konstaterad. Under förutsättning att kontrollstyrelsen och inköpsnämnden för framtiden vilja ålägga sig den goda handelsseden att förse sina varor med ordentlig ursprungsbeteckning, d. v. s. i förevarande fall etiketter å sulfitbrännvinet med en fullt tydlig och läslig text, så att allmänheten verkligen får veta vad den köper och dricker, är åtminstone icke jag rädd för den konkurrens, som herr statsrådet Sandler ansåg vara för jordbrukets eget bästa otillräddig.

Jag ställer mig därför på den lika klara som lojala ståndpunkten, att det måtte få råda fri och öppen konkurrens mellan de båda varuslagen. Duka därvid potatisbrännvinet under i striden, så undslipper ju statsverket en inlösningssumma på många miljoner för de 76 i landet varande brännerierna, liksom miljonkrav från många tusende potatisodlare, vartill statsverket eljest principiellt torde vara hemfallet. Låt dem, som vilja dricka sulfitbrännvinet få sin ranson

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.*

(Forts.)

i sulfitbrännvin, men låt även av samma skäl dem, som inte vilja dricka sulfitbrännvin utan potatisbrännvin, få sin ranson potatisbrännvin. Sulfitbrännvin kan ju, som av utredningen framgår, tillverkas till nära nog tre gånger billigare pris än potatisbrännvin, då råvaran potatis åsättes ett värde av 8 $\frac{1}{2}$ kr. pr hl. och sulfitavfallet intet värde. Visserligen modifieras sedermera, som min ärade granne här framhållit, denna stora prisskillnad, sedan skatte-, förpacknings- och försäljningskostnader tillagts, därhän att medan en liter potatisbrännvin i handeln kostar 2 kr. 40 öre, kostar en liter sulfitbrännvin 2 kr. 5 öre. Men det är ju i allt fall en skillnad till sulfitbrännvinets favör av 35 öre pr liter. Borde icke under sådana förhållanden, om nu verkligen sulfitbrännvinet håller den standard, som man utgiver det för, detta av sig själv kunna erövra marknaden? Man kan verkligen med fog fråga sig, om det över huvud kan vara behövt, att staten, då den inträder reglerande mellan tvenne näringsgrenar, tillverkande som det säges samma kvalitetsvara, att den ingriper till förmån för den, som tillverkar varan billigast! Maken till resonemang har jag aldrig hört. Det måste sannerligen vara den allra senaste uppfinningen för tillvaratagande av större nationalekonomiska intressen!

Jag hemställer, herr greve och talman, om avslag å såväl propositionen som utskottets förslag, då härigenom till modernäringens bästa uppstår fri konkurrens mellan de båda varuslagen.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte gå in på denna fråga i dess detaljer, så lockande det än skulle kunna vara. Men då herr statsrådet Sandler och herr K. A. Nilson i dag gjort sig till vapendragare för den kungl. propositionen, kan jag inte neka mig att taga upp åtminstone ett par punkter till bemötande.

Hela propositionen går ut på, att det är synnerligen fördelaktigt att ersätta potatisbrännvin med sulfitbrännvin. Denna åsikt stöder sig ju för det första på sulfitbrännvinets prisbillighet i förhållande till potatisbrännvin. Det framgår ju av den s. k. sakkunnigeredogörelsen här, att potatisbrännvinet skulle vara avsevärt mycket dyrare än sulfitbrännvinet. Jag ber då att få påpeka, att av en särskilt kompetent person, som har varit uppe i utskottet, har blivit upplyst, att på den grund att vid reningen så stor del av sulfitbrännvinet går bort, stannar, när spriten är renad och färdig, sulfitbrännvinet vid en produktionskostnad, om jag minns rätt, av 2 kr. 5 öre och potatisbrännvinet vid en kostnad av 2 kr. 40 öre per liter. Jag skall då be att få säga, att här är ändå priset på potatisen beräknat till 6 kr. per hl. Jag vågar påstå, att om man jämför det pris, med vilket potatisodlare få nöja sig vid annan eventuell användning av potatisen, med priset för bränneripotatisen, skulle det senare kunna sänkas till eventuellt 5 kr. pr hl. Priset sjunker då ytterligare, och prisskillnaden mellan dessa två brännvinsslag blir inte så värst stor.

Till frågan om priset på potatis skall jag be att få återkomma om ett ögonblick.

Den andra förutsättningen för det resonemang man i Kungl. Maj:ts proposition för, är den stora nationalekonomiska fördel, som vårt land skulle hava av denna övergång till sulfidbrännvin. Jag ber då bara i förbigående få anmärka mot de yttranden, som återfinnas både i den kungl. propositionen och i det stora betänkandet, att det här gäller att tillvarataga en ravara, som annars inte kommer till användning, med andra ord: sulfittluten. Nu vet jag mycket väl, att herrar sakkunniga säga, att det är inte där tyngdpunkten ligger, och de hava nog klart för sig, att det är inte så mycket med denna sulfittlutens värde, men då det är många andra jag hört, tro att det rör sig om orimligt stora värden här, ber jag få påpeka, att det värde, som man räknar med, då man beräknar vad sulfidbrännvinet kostar i tillverkning — och som herrar sakkunniga själva i sitt betänkande upptagit — det rör sig inte om mer än något över tre öre per liter i råvarukostnad. Om vi då antaga en tillverkning av 12 eller låt oss säga 20 miljoner liter av normal styrka, skulle hela det kapital man på detta vis skulle taga tillvara inte bli mer än 600.000 kr., och man får säga, att den vinsten uppväges mångdubbelt av de förluster våra jordbrukare skulle lida på andra håll. Men som sagt, detta är bara ett påpekande för dem som inte tänkt på saken. Ty de sakkunniga ha säkert inte häri sett den stora nationalekonomiska fördelen. Det har sagts och det sades t. o. m. av herr Björnsson i dag, att den stora fördelen skulle ligga i att man skulle kunna minska arbetskraften. Nu vet jag inte hur herrarna räkna med att de skulle kunna minska arbetskraften i Skåne, om vi producera sulfidbrännvin, och som herrarna tyckas tro, man skulle kunna införa någon annan odling i Skåne. Det är således endast i och för själva produktionen av brännvin som vi skulle minska arbetskraften, men jag vill påpeka, att från annat håll inom utskottet sades: nej, den stora fördelen med detta är att vi skapa nya arbetstillfällen. Dessa två yttranden tyckas mig något slå ihjäl varandra.

Sedan kommer verkligen ett skäl, som jag erkänner bärigheten av, och som inom utskottet framlagts: att den stora vinsten härvidlag är, att vi inte använda denna stora, mycket värdefulla potatisskörd till något så dåligt som brännvin. Och det vill jag erkänna, ehuru av debatten i dag visserligen framgår, att inte alla tycka att brännvin är dåligt, att däri ligger något och att däri ligger tyngdpunkten. Men detta är väl endast under förutsättning, att den ifrågavarande potatismängden kan på annat sätt tillgodogöras, ty kan den inte det, få vi säga, att då sviker det skälet helt och hållet. Nu ha herrar sakkunniga i sitt utlåtande sökt bevisa, att potatisen *kan* på annat sätt tillgodogöras. Det skälet är så mycket ventilerat i dag, att jag inte skall ge mig närmare in därpå. Jag vill inte närmare ta upp de orimligheter, till vilka de sakkunniga komma, då de bl. a. säga, att vi skola fördubbla vår svinstock i Kristianstads län, och härtill använda så mycket potatis. Ja det är alldeles tydligt, om min granne är potatisodlare och bränneriätkare, att han kan åläggas att fördubbla sin svinstock, men att herrarna vilja tvinga mig, som inte är potatisodlare, att fördubbla min svinstock och köpa hans potatis, när jag har tillräckligt med andra varor för mina svin förut, det är mig alldeles

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

*Förordnings-
förelägg. ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

ofattligt. Då tycker jag man lika gärna kan komma med det resone-
manget, att man kan ålägga Sveriges folk att äta dubbelt så mycket
potatis, ty även då skulle denna komma till användning!

Jag skall överhuvud taget inte vidare gå in på denna invänd-
ning. Där ha herrar sakkunniga haft profesor Nils Hansson att köra
med. Men jag vill lämna en upplysning, att när jag senast härom
dagen talade med professor Hansson, förklarade han själv: denna
fråga om utfodring med potatis är nu i ett helt annat läge än då
jag gjorde dessa uttalanden, på grund av bränslets ökade pris. För
att kunna användas till kreatursföda måste nämligen potatisen ko-
kas, och med nuvarande bränslepris lär det kunna sättas i fråga, om
det verkligen kan löna sig.

Jag sade nyss, när jag talade om priset på potatis vid framställ-
ning av brännvin därav, att man ju härvid skulle kunna nöja sig
med ett lägre pris än beräknat. Då väntar jag ögonblickligen den
repliken: Ja, då få herrar potatisodlare nöja sig med lägre priser,
när de avsätta potatis till andra ändamål. Men det håller inte riktigt
streck, ty om jag säljer potatis till ett bränneri, som väl för det
allra mesta sker omedelbart efter skördens upptagande på hösten, i
varje fall mycket snart därefter, så kan jag efter mitt förmenande nöja
mig med ett pris av 5 kr. per hl., då jag däremot, om jag vill av-
sätta potatisen t. ex. till människoföda och gömmer den till våren,
absolut måste räkna på att få ett pris av kr. 8: 50 per hl. Det är däri
den stora skillnaden ligger. Då går det så mycket bort till förvarings-
kostnad för vintern, att priset måste bli avsvårt högre, om man skall
lagra potatisen till våren. Även om man skall använda den till krea-
tursfoder, vill jag säga, att om man utfodrar därmed under några må-
nader på hösten, måste man i alla fall gömma större delen till vå-
ren, och till följd av förvaringskostnaderna uppstår då samma olägen-
het, att potatisen stiger oerhört mycket i pris.

Det är bara dessa två punkter jag velat ingå på. Jag vill för
öfrigt inte sysselsätta mig med dessa detaljer, utan vill bara lämna
den upplysning, att jag står på fullkomligt samma ståndpunkt som
professor Wohlin. Jag vill dock inte säga, att det vore alltför gläd-
jande, om jag slipper yrka bifall till min och herr Jönssons i Frid-
hill reservation. Jag är nämligen inte så alldeles säker på den kon-
kurrenskraft, som potatisbrännvinet skulle ha i den fria markna-
den — d. v. s. den är nu inte fri — i jämförelse med sulfitbränn-
vinet, ty jag tror, att med så stora kapital som ligga bakom sulfit-
sprit, så är det kanske inte så svårt att slå ihjäl några fattiga
bönder nere i Skåne. Tills vidare har jag intet yrkande.

Herr Nilsson, Karl August: Det är en mindre angenäm
uppgift att nu stå till svars för alla de anklagelser, som haglat
över mig i min egenskap av sakkunnig, från det ena och andra
hållet. Jag tar dock även dessa anmärkningar med tåmligen stor
resignation. Herr Aaby Ericsson gör ju som vanligt: han raljerar
bort allting, skämtar bort det. Han ville dock till slut komma från
skämt till allvar, sade han, men när han kom till allvaret, hade han
just ingenting att tillägga. Det var skämtet, som var huvudsaken

i herr Aaby Ericssons anförande. Det är ju trevligt ibland att få höra ett litet skämt, och jag har ingenting däremot, herr Ericsson. Men jag undrar ändå, om vi inte få försöka att taga saken litet allvarligt också ibland. Denna fråga är nog inte så litet allvarsam — den rör ju ett nationalekonomiskt intresse av första rang. Ingen kan väl förneka det, som opartiskt ser på saken. Den siste ärade talaren t. o. m. ville ju erkänna det, ehuru även han är från Kristianstads län. Att de övriga herrarna från Kristianstads län icke ha velat erkänna det, är mindre att undra på, då särskilt herr Wohlin, som sitter inne med större sakkunskap än andra hörda sakkunniga, ju ändå måste bygga hela sitt slut på att han var både på fädernet och modernet från Kristianstads län. Ja, mina herrar, jag undrar och vill fråga, om inte även sådana argument något decimera värdet av de stora och märkliga påståenden, som kastas ut utan vidare underlag. Det är väl ändå inte bara en, utan också andra, som kunna ha något begrepp i denna fråga. Jag ber på nytt få betyga, att åtminstone jag för min del i ödmjukhet böjer mig inför den sakkunskap, som kan komma fram. Men den sakkunskap, som här presterats har verkligen inte kunnat visa bättre resultat än den sakkunskap, jag tidigare varit i tillfälle att pröva och undersöka. Det förekommer i det kommittébetänkande, som här framlagts, en rad av sådan bevisföring, att, om herrarna vilja försöka sätta sig in i den, skola herrarna till slut komma till det resultatet, att man här tagit den största hänsyn till olika intressen och att det inte skett något underkännande av jordbruket till förmån för industrien, som någon här sade, samt att det inte här är något nykterhetsintresse, som ingått konkubinat med storindustrien, som herr Heyman påstod. Det var ju ett mycket »vakert» ord, herr Heyman, men jag tycker ändå, att det i detta sammanhang skulle ha kunnat utelämnas. Jag tror, att sådana där tillmälen bara skjuta över målet och sannerligen inte kunna gagna saken.

Bevisföringen i den inlaga kommitterade ha lämnat till Kungl. Maj:t går ut på att visa, först och främst att den jord, som nu brukas för potatisodling, till vissa delar är av den art, att den inte behöver tagas i anspråk till potatisodling utan att där mycket väl kunna odlas alla de andra produkter, som annars inom lantbruket ifrågakomma och som ha lika stor betydelse för vår folk-näring som potatisen; vidare också, att där det måste odlas potatis, där skall denna potatis odlas i fortsättningen och användas i fortsättningen. Men där *kan* denna potatis användas på ett bättre sätt, såsom t. o. m. friherre Barnekow här erkände, än att lägga den i brännvinspannan. Det har till full evidens bevisats såväl av professor Hansson och av professor Juhlin Dannfelt som också genom de beräkningar, vilka av kommitterade verkställts och som underställts agronomen Nannesons granskning, att överskottet av den odlade potatisen mycket väl kan utnyttjas för helt andra ändamål. Jag ber att få hänvisa herrarna till sidorna 92 och 93 i kommitté-

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

*Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

betänkandet, där särskilt agronomen Nannesons beräkningar äro intagna i en not, som han själv har skrivit, och där han fullkomligt visat, att enbart till utfodring av hästar och svin kan mer än hälften av överskottet användas.

Nu är det ingen människa, som har påstått, såsom någon här gjort gällande, att man skulle vilja ålägga vissa odlare att köpa potatis av andra odlare. Nej, potatis skall naturligtvis odlas i den mån den behöves, och det är ju så, att potatis odlas i samtliga Sveriges län till vederbörande läns eget hushållsbehov, med undantag för Norrbotten, och detta ger ju vid handen, att det inte är absolut nödvändigt att ha så stor odling av potatis, som förekommer i Skåne. Här måste man odla potatis, sägs det, för att få bättre resultat, men för att få detta bättre resultat måste man alltså bränna brännvin. Ja, mina herrar, hålla ni på med *den* bevisföringen, att man *måste* bränna brännvin för att jordbruket skall kunna bära sig, då bli vi aldrig sams. Men jag hoppas, att herrarna inte hålla på något sådant, ty herrarna måste i alla fall bereda sig på att den dag kommer, då brännvin inte längre får brännas till förtäring, vare sig av jordbruksprodukter eller av något annat, den dagen kommer helt säkert. — Men den saken är ju inte uppe i dag. Jag ber att få betona på nytt, att här är inte fråga om, som någon har sagt, att säkerställa den stora industrien, alltså stödja den starke och stjälpå den svage. Nej, vad kommitterade till Kungl. Maj:t framställt önskemål om, det är att söka göra den övergång, som ovillkorligen kommer att bli nödvändig, så mjuk och lindrig som möjligt, på det att även jordbrukarna skola vara skyddade. Och i utskottsbetänkandet är ju en alldeles särskild punkt upptagen, däri man hos Kungl. Maj:t begär utredning om de ersättningssummor, som möjligen kunna ifrågakomma. Det är alltså fullkomligt missvisande, när herrarna vilja göra gällande, att man i denna fråga antingen måste taga hänsyn till storindustrien eller till jordbruket. Det är ju inte något jordbruksintresse, som här åsidosättes, utan i stället vill man visa vägen till hur jordbruket skall kunna likaväl som nu skötas och utnyttjas utan brännvinsbränning

Ja, herrarna ha tydligen inte intresse för saken längre. Det må vara hänt. Herrarna må slippa att diskutera saken längre för mitt vidkommande, men så mycket må herrarna dock veta, att det problem, som här föreligger till avgörande, omöjligen kan avskrivast genom ett beslut, att man nu ingenting vill besluta. Det tränger sig ovillkorligen fram, och då är det väl bättre, att man nu vidtar den åtgärd, som så småningom sakta och säkert reglerar tillverkning och försäljning, än att hugga av det hela, så att vi åter igen måste strida om denna sak.

Jag skall till sist bara be att få peka på ett sakförhållande och hoppas, att herrarna även vilja ägna ett ögonblicks uppmärksamhet åt den saken. I anledning av friherre Flemings tankegång, att man skulle kunna taga bil. B och C men avslå bil. A, vill jag säga, att det förhåller sig ju så, att genom bil. A regleras bränningen

även av säd, sockerbeter och melass, och jag har här inte hört, att någon yrkat på att brännvinsbränningen med sådan råmaterial skall få fortsätta. Jag hoppas därför, att herrarna ville särskilt tänka på att ett fullständigt avslag beträffande bil. A inte går för sig med hänsyn till bränningen av nämnda produkter, vilken fortfarande skulle stå öppen, och förväntar därför att friherre Fleming åtminstone ville med beaktande härav göra det yrkande, som med hänsyn härtill blir nödvändigt. Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till 1 § i nu föredragna del av betänkandet.

*Förordnings-
förslag anq.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)*

Herr E r i c s s o n, A a b y: Herr greve och talman, mina herrar! I överensstämmelse med den önskan, kammaren så tydligt uttalat, skall jag fatta mig mycket kort. Jag vill endast med hänsyn till herr statsrådets uttalande säga, att jag har yrkat avslag å det under bil. A upptagna förslaget till förordning i dess 1 § och sålunda å hela detta förslag. Däremot har jag icke uttalat mig om bil. B. förslag till förordning angående försäljning av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, vadan jag anser, att om man avslår det första förslaget, kan man mycket väl taga det andra, vilket jag för min del kommer att yrka bifall till.

Jag skall betvinga en oerhört stark frestelse att bemöta den ärade representanten på Värmlandsbänken. Jag vidhåller mitt yrkande.

Greve W a c h t m e i s t e r: Jag vill instämma med den föregående ärade talaren i avseende å hans yrkande om avslag å 1 § i här ifrågavarande lagförslag, men vill tillkänna, att jag anser mig icke ha bundit mig i avseende å följande lagförslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, därest omständigheterna skulle sådant föranleda, hade i avseende på nu föredragna paragraf yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å ifrågavarande paragraf; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 30 bil. A tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Förordnings-
förslag ang.
provisorisk
reglering av
brännvinstill-
verkningen
vid vissa
brännerier.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås ifrågavarande paragraf.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 73.

Övriga delar av det under behandling varande förordningsförslaget.

Friherre Fleming: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig att i anledning av utgången av den nyss företagna voteringen yrka avslag å övriga punkter i förslaget.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, att nu föredragna delar av ifrågavarande förordningsförslag skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å förslaget i dessa delar, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Förordnings-
förslag ang.
försäljning av
visst slag av
odenaturerad
sprit.

Det av utskottet tillstyrkta förordningsförslag, som intagits i bil. B.

Detta förslag var så lydande:

F ö r s l a g

till

förordning angående försäljning av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning.

1 §.

Under de villkor och till den myckenhet, som Konungen bestämmer, må partihandlare, varom i förordningen angående handel med skattefri sprit förmåles, jämväl i andra fall än i 8 § samma förordning avses, till den, som till avsalu bedriver rening av brännvin, försälja ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning framställd sprit, som ej denaturerats.

2 §.

För försäljning, som i denna förordning avses, skall partihandlare påföras skatt enligt vad i 12 § 1 mom. förordningen angående tillverkning av brännvin är stadgat, och skola i fråga om skattens erläggande samt kontrollen däröver lända till efterrättelse de föreskrifter, Konungen utfärdar.

3 §.

Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse enligt denna förordning stadgade villkor eller meddelade föreskrifter, straffes med böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor eller i händelse omständigheterna äro synnerligen försvarande, med fängelse i högst sex månader, och have tillika, där ej synnerligen mildrande omständigheter föreligga, förbrutit den sprit, förseelsen avser, jämte kärl och annat emballage, vari spriten förvaras.

*Förordnings-
förslag utg.
försäljning av
visst slag av
odenatureradt
sprit.*

(Forts.)

4 §.

I övrigt skola bestämmelserna uti 29, 30, 31, 32 och 33 §§ förordningen angående handel med skattefri sprit i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1920 samt gäller till och med den 30 september 1925.

Friherre Fleming: Herr talman! Som jag i mitt förra anförande framhöll, är den nu föredragna förordningen fullkomligt överensstämmande med den nu gällande, vars giltighetstid utgår den 30 juni. För att vederbörande skola få tillstånd på samma villkor som nu, d. v. s. rättighet att använda sulfitsprit till förtäringssändamål, torde sålunda fordras, att en dylik förordning fortfarande gäller, och jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilson. Karl August: Oaktat resultatet av den föregående omröstningen kan jag inte biträda det av friherre Fleming framställda förslaget, ty med ett bifall därtill skulle det ju bli fri konkurrens utan någon som helst reglering av mängden mellan brännvin, framställt av jordbruksprodukter, och sulfitbrännvin, och jag anser det fullkomligt orimligt, att ett sådant frisläppande av dessa båda varusorter skall kunna äga rum.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å förslaget.

Herr Bäckström: Jag skall bara be att få stryka under, att det är alldeles nödvändigt, enligt min uppfattning åtminstone, att kammaren nu bifaller utskottsförslaget i denna del, så att inte kammaren i dionysisk yra efter att ha avslagit det ena lagförslaget låter det andra följa med på köpet. Om denna tankegång kunna vi väl alla vara överens. Ty förra riksdagen beslöt ju den lagstiftning, av vilken nu föreliggande förslag endast innebär en prolongation.

Jag ber följaktligen, herr talman, att på det livligaste få yrka bifall till nu föredragna förslag.

Herr Ekman. Carl Gustaf: Då kammaren förra gången beslöt att provisoriskt medge Kungl. Maj:ts rätt att lämna tillåtelse

*Förordnings-
förslag ang.
föreläggning av
visst slag av
ordenaturerad
sprit.
(Forts.)*

se till sulfitspritens användning såsom förtäringssprit, skedde det uttryckligen endast för kortare tid och med anvisning på, att man, när detta tillstånd skulle förlängas, skulle söka åstadkomma en lagstiftning, där man skulle avväga de olika produktionsgrenarnas intressen sinsemellan och sålunda åstadkomma en verkligt reglerande lagstiftning på detta område. Detta var alltså den förutsättning, varunder detta beslut fattades. Den gamla första kammaren var sålunda med om, att man här icke skulle öppna ett de fria krafternas spel på detta område, utan att man verkligen skulle begränsa det enskilda intresset på förevarande område. Den nya kammaren, demokratins kammare, har däremot ansett — så har jag uppfattat det föregående beslutet — att en sådan begränsning av det enskilda intresset icke skall och bör ske, utan att full frihet härutinnan skall bli rådande. Jag kan inte förstå detta kammarens beslut, och jag beklagar att inte den öppna omröstningen nu förefanns, så att man kunde se, vilka röster som stodo bakom detta beslut. — Det är åtskilliga av herrarna, som skratta, men kanske inte alla dessa skulle skrattat, om vi haft öppen omröstning vid detta tillfälle.

Emellertid vill jag säga, att då den förutsättning, som tidigare förefanns för en provisorisk anordning eller som då erkändes föreliggande, nu inte längre förefinnes, nödgas jag också nu ansluta mig till dem, som på den föredragna punkten hemställa om avslag, och detta i syfte att göra en verkligt reglerande lagstiftning på hithörande område eftersträvad. Jag ansluter mig således till avslagsyrkandet på föreliggande punkt.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Jag skall endast säga några få ord. I överensstämmelse med vad jag yttrade nyss ber jag få yrka bifall till detta lagförslag, och jag gör det i full överensstämmelse med vad jag nyss sade. Här är fråga om två olika produkter, som skola tilverkas. Jag anser, att de må sinsemellan ha fri tävlan. Sedermera vill jag fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet på, att det ligger i Kungl. Maj:ts hand att bestämma, hur mycket potatisbrännvin, som skall brännas, och även att ge tillstånd till framställning av den andra brännvinssorten, sulfitsprit.

Till sist ber jag, att den ärade talaren inte må taga illa upp att jag inlägger en gensaga mot det hot om repressalier, som jag inte kan undgå att finna måste ligga i hans uttalande därom, att om vi hade röstat öppet, skulle det ha funnits personer, som nog skulle ha aktat sig för att rösta mot de åsikter, som de ledande representera. Jag anser, att detta är sådant tal, som vi önska icke skall förekomma i denna kammare.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är min fullkomliga och obestridliga rätt att i ett sådant fall som detta hysa den önskan, att jag genom öppen omröstning måtte ha fått veta, vilka som stode bakom det ena eller det andra beslutet. Den rätten kan varken herr

Aaby Eriesson eller någon annan förvägra mig. Det är en fullt naturlig och riktig önskan.

*Förordnings-
förslag ang.
försäljning av
visst slag av
odenaturerad
sprit.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å nu föredragna förordningsförslag; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på förslaget godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilson, Karl August, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition, så lydande:

Den, som godkänner det av bevillningsutskottet i betänkande nr 30 bil. B tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås ifrågavarande förslag.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 33.

Det återstående av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut rörande författningsförslagen.

Punkten 2.

Herr Nilson, Karl August: Som herrarna torde finna, är ju detta förslag på grund av kammarens beslut numera fullkomligt obehövt, då ju någon reglering av potatisbränningen inte blir resultatet av riksdagens beslut i dag. Jag ber därför få yrka avslag på denna punkt, något som väl alla kunna vara överens om.

*Om ersättning
åt vissa idkare
av brännvins-
tillverkning.*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare, i enlighet med herr Karl August Nilsons yrkande, på avslag å samma hemställan, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Om ventila-
tionen i vissa
riksdagens
lokaler.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av förbättrad ventilation i riksdagens utskotts- och plenilokaler.

I en inom första kammaren väckt, till bankoutskottets behandling hänvisad motion, nr 106, hade herr *Clason* hemställt, att riksdagen ville besluta, att under nu pågående riksdag undersökningar genom riksgäldskontoret omedelbart skulle verkställas angående ventilationen och luftens renhetshalt i riksdagens utskotts- och plenilokaler, och att dessa undersökningars resultat skulle snarast möjligt bringas till riksdagens kännedom, så att nödiga åtgärder kunde vidtagas för åstadkommande av en förbättrad ventilation.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion I: 106 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Clason*: Efter all den myckna spiritualitet, som har utvecklats under den föregående debatten, kan jag icke gärna vänta, att kammaren skall med någon uppmärksamhet följa behandlingen av denna fråga. Jag ber dock att få påpeka, att om man kan välja på god och dålig sprit eller undslippa alla konsekvenser av spritlagstiftningen genom att inte förtära någon alls, äro vi allesammans däremot tvungna att insupa den luft, som man bjuder oss här i riksdagshuset.

När jag fick detta betänkande i min hand, kom det att erinra mig om en gammal historia om den där personen, som hade lånat en stenkruka av sin granne och när han lämnade den tillbaka, blev han instämd inför rätta, emedan han hade lämnat den tillbaka sprucken. Då försvarade han sig inför rätta med tre absolut oförenliga argument: för det första hade han aldrig lånat någon stenkruka, för det andra var den sprucken, när han lånade den, och för det tredje var den hel, när han lämnade den tillbaka. Om man jämför vad som står i de utredningar, som åtfölja detta betänkande, men vad som har stått i de utredningar, som tidigare ha legat till grund för riksdagens beslut i dessa frågor, så finner man nämligen fullständigt diametralt motsatta uttalanden på samma sätt gjorda i fråga om luften och ventilationen i riksdagshuset.

När denna fråga senast var före, år 1915, hade utskottet hört fyra sakkunniga, och dessa sakkunniga slutade sitt utlåtande därmed, att de icke kunde finna några bevis för att luften i riksdagshuset skulle vara dålig och att de icke kände några medel utöver de redan då befintliga till att förbättra uppvärmningen och ventilationen. Om man nu går till utskottsutlåtandet i år, så finner man, att utskottet återigen har hört sakkunniga, av vilka en återfinnes bland dem som hördes 1915. Läser man då dessa sakkunnigas uttalanden, så finner man, att de numera, även den, som yttrade sig år 1915, ha strukit ett brett streck över allt vad de sade 1915 och allt, som då lades till grund för riksdagens beslut.

Som kammaren hörde, förklarades det 1915, att det icke var möjligt att uttänka några anordningar, som skulle göra ventilationen eller uppvärmningen bättre i riksdagshuset. Gå vi till det första av de sakkunnigutlåtanden, som nu äro bifogade utskottets betänkande, så finna vi, att man så sent som sommaren 1919 företog vissa förändringar i fråga om ventilationen på åhörarläktaren, förändringar, som hade till uppgift — och som förklarats också ha lyckats i denna uppgift — att tillföra läktarna luft med lämplig temperatur, så att ventilationen där inte skulle förorsaka ett alltför starkt drag i plenilokalerna, vilket man tidigare klagat över; och jag förmodar, att det är dessa åtgärder, som nu ha medverkat till, att draget i plenilokalerna, som man förut så starkt klagade över, i år verkligen är mindre. Emellertid visar redan detta ju, hur det förhöll sig med uttalandet 1915, att ingenting kunde göras för en förbättrad ventilation i plenilokalerna.

(Om ventilationen i vissa riksdagens lokaler.
(Forts.)

Men ännu märkvärdigare blir det, när man kommer till frågan om ventilationen i utskottslokalerna. Därvidlag förelåg också 1915 detta allmänna uttalande, att luften icke var dålig och att ingenting kunde göras för att förbättra den. Nu åter får man veta, att »intill början av 1918 hade friskluftsportarna, genom vilka luften inkommer i ventilationsområdet, alltid hållits stängda utom under kamrarnas plena. Alltså inkom under övriga dagar ingen frisk luft i ventilationsområdet, och *huset var praktiskt taget utan ventilation.*

»Däremot erhöles de från sidogångarna ventilerade lokalerna ett överflöd av luft, när under pågående plenum fläktarna voro i gång. Men vid sådana tillfällen vistades endast ett ringa antal personer i utskottslokalerna.» Det vill säga, med andra ord att den där ventilationen, som var så präktig 1915, bestod till 1918 däruti, att det egentligen aldrig ventilerades i utskottslokalerna annat än under plenidagarna, då ingen människa vistades där!

Om man går vidare i det första sakkunnigutlåtandet i år, finner man av detsamma ytterligare, att på grund av ett undertryck, som det heter, vilket tydligen står i samband med denna bristande ventilation, så »*inträngde tidigare damm och skadliga eller illaluktande gaser från pannrummen till ventilationsområdet genom de dörrar och andra öppningar för rör och andra ledningar, som satte pannrummen i förbindelse med ventilationsområdet.*» Först under hösten 1918 har man vidtagit åtgärder för att förhindra detta.

Ja, jag tror, att vi, som minnas, hur det faktiskt förhöll sig i utskottslokalerna, vi, som minnas, hur ett rent pappersark, som låg i närheten av friskluftsventilerna, inom en kort stund kunde vara alldeles översållat med damm och kolpartiklar, vi förstå nu vad som var anledningen till detta tillstånd och förstå, hur vilseledande uppgifterna 1915 voro både angående den goda luften och att ingenting kunde göras.

Vidare heter det: »Vad som vidare borde göras är att genom anbringande av elektriska fläktar eller gaslågor i toaletternas utsugningsskorstenar åstadkomma säkerhet för att luften under inga förhållanden kan komma att gå 'baklänges' i dessa. Nu händer det

Om ventila-
tionen i vissa
riksdagens
lokaler.
(Forts.)

nämligen ej sällan än här, än där att luftströmmen i utsugnings-skorstenarna går uppifrån och nedåt med följd *att dålig luft sprides i huset i stället för att sugas ut genom nämnda skorstenar.* Det är också belysande för hurudana ventilationsförhållandena ha varit och på denna punkt ännu äro för närvarande.

Sedan fortsättes i samma anda, att det förekommer en benägenhet hos luften att gå »baklänges». »Denna benägenhet är till stort förfång för luftens i riksdagshuset friskhet, då förskämd luft, som kommit ut i det fria, t. ex. från kaféet eller klubbbrummen kan vid stilla väder eller vissa vindförhållanden delvis störta ned genom någon närbelägen skorsten och intränga i exempelvis något utskotts lokaler. Ofta händer att matos på detta sätt sprides i huset.» Och så står det nedanför, att på detta sätt kan förskämd luft »i ett sådant knippe gå över från en kanal till en närliggande och återvända till annan lokal i stället för att spridas i det fria».

Jag har velat citera detta som ett bevis på både hurudana förhållandena faktiskt ha varit och på vissa punkter delvis ännu äro, och som ett bevis på huru litet man faktiskt kunnat lita på de uppgifter, som lågo till grund för riksdagens beslut år 1915.

Jag ber slutligen att ur detta sakkunnigutlåtande jag citerat även få anföra en erinran om ännu en punkt. Jag har i min motion uttalat den uppfattningen, att den luftens torrhet, som åtminstone enligt min och åtskilliga andras uppfattning kännetecknar ventilationen här, hör till det, som bidrager till att luften här kännes så tryckande för många. Det visar sig nu av detta sakkunnigutlåtande, att, som det här, vad plenisalarna angår, säges »det enda som möjligen kunde visa sig fördelaktigt vore att fukta luften. Luftfuktningsanordning finnes anbragt inom riksdagshuset, *men den visade sig redan från början oanvändbar och inga åtgärder ha vidtagits för åstadkommande av ett bättre system.*»

Sålunda, man har aldrig gjort någonting för den saken. Den apparat, som finnes, har från början varit oanvändbar och har aldrig gjorts användbar.

Vidare förekommer ett ytterligare sakkunnigutlåtande. Det är just från den sakkunnige, som undertecknade skrivelsen år 1915. Han förklarar nu, att några nya rön eller erfarenheter beträffande sådana lokaler som de ifrågavarande beträffande ventilationen ej finnas. Han säger emellertid att han verkställt en undersökning av ventilationen, vilken gick så till att han inställde sig här onsdagen den 3 mars. Han kunde »ej finna annat än att skötseln var fullgod och att även luftens beskaffenhet och temperatur ej kunde ge anledning till några klagomål. Sådana avhörde jag ej. och inga anmälades heller till maskinisten med ett enda undantag.»

Detta vill säga att de luftprov. som jag i min motion föreslagit skulle göras, tyckas ha gjorts på det sättet, att vid *ett* tillfälle, under debatten om nationernas förbund, inställde sig här vederbörande sakkunnige. Han »tyckte» då, att luften var bra, och fann, att temperaturen var 20° vid ett visst klockslag. och så var det ingen av oss, som under denna debatt — då vi dock hade så mycket annat

att tänka på — gick fram och uppsökte honom eller maskinisten och klagade över luftens beskaffenhet! Jag måste säga för min del, att jag icke kan vara tillfredsställd med ett sådant anordnande av de luftprov, vilkas önskvärdhet jag har betonat i min motion, och som jag trodde att erfarenheterna från 1915 gjort i mycket hög grad önskvärda.

Samma person kommer sedan också till frågan om utskottslokaler och understryker här allt som framgår av det första sakkunnigutlåtandet, d. v. s. att till år 1918 har »frisklufttillförseln rent av varit avstängd från utskottsrummen». Därefter berörs de nuvarande förhållandena, och om deras resultat heter det: »Att luften sedan blir dålig är ej att undra på.»

Så har man ock i dessa utlåtanden upptagit den frågan, om något vore att göra. Den ena sakkunnige har föreslagit att sätta igen evakueringskanalerna, som ofta tyckas verka så, att de insuga dålig luft i riksdagshuset. Den andra sakkunnige tror icke på att det systemet kan hava någon effekt, medan en tredje sakkunnig däremot tyckes tro, att det i alla fall skulle kunna åstadkommas något.

Jag har ansett mig böra redogöra för dessa förhållanden, dels därför att de synas mig kraftigt understryka, att den sakkunnigutredning, som tidigare ägt rum på detta område, icke varit tillfredsställande, dels därför att på grund härav det synes kunna starkt ifrågasättas, huruvida man fullständigt kan lita på de uppgifter som nu lämnats. Det är ju så, att de åtminstone i ett fall komma från en av de personer, som 1915 yttrade sig, och det gör, att man även nu kan sätta ett visst frågetecken vid det resultat till vilket de kommit.

Emellertid har ju utskottet slutligen uttalat sin förvissning att fullmäktige i riksgäldskontoret ingalunda skola underlåta att låta verkställa nödiga förbättringar, och där så erfordras, till riksdagen inkomma med de framställningar i frågan, vartill omständigheterna må kunna föranleda, och fullmäktige ärna ock, så vitt jag förstår, anställa de försök och vidtaga de åtgärder till förbättringar, som kunna finnas påkallade. Jag skall under sådana omständigheter icke göra något yrkande om bifall till motionen, så mycket mindre, som den, väckt som den var vid riksdagens början, gick ut på att under nu pågående riksdag omedelbart skulle anställas vissa undersökningar angående luftens renlighetsgrad o. d. Jag tillåter mig emellertid till herrar fullmäktige hemställa därom, att under dessa fortsatta undersökningar herrar fullmäktige verkligen vid denna eller en annan riksdag ville anordna regelbundna luftprov å luften i kamrarna — så vitt jag förstår hava sådana icke anordnats sedan 1912 —, vidare att herrar fullmäktige vid dessa undersökningar ville taga under omprövning, huruvida apparaten för luftfuktning icke borde göras användbar och experiment med den vidtagas, och slutligen att herrar fullmäktige ville undersöka den frågan, huruvida det icke skulle vara möjligt att anordna ventilation genom taket.

Jag har, herr greve och talman, icke något yrkande att göra.

*Om ventila-
tionen i vissa
riksdagens
lokaler.
(Forts.)*

*Om ventilationen i vissa riksdagens lokaler.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 30, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillfällig löneförbättring åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående dyrtidstillägg åt kontraktsprostar.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckta motioner om löneförbättring för vaktmästarna i riksbanken och riksgäldskontoret samt tjänsteinnehavarna vid riksdagens hus, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om valrätts-
åldern vid
prästval.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910 ävensom i ämnet väckt motion.

Genom en den 19 mars 1920 dagteknad, till lagutskott hänvisad proposition nr 337, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 26 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910.

Härigenom förordnas, att 26 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910 skall hava följande ändrade lydelse:

26 §.

1. Rösträtt vid prästval tillkomme en var, som inom församlingen äger att deltaga i kyrkostämmans överläggningar och beslut.
2. Medlem av icke territoriell församling äge ej rösträtt vid prästval inom territoriell församling.

3. Rösträtt må i stafs församling ej utövas av annan än den, som personligen infinner sig vid valtillfället.

I landsförsamling äge röstberättigad utöva sin rösträtt genom annan röstberättigad; och gälle därvid om rösträttens överlåtande vad för kyrkostämman är i sådant avseende stadgat.

4. Varje röstande äge en röst.

*Om valrätts-
åldern vid
prästval.
(Forts.)*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1921; dock att vid prästval, för vilket vallängd då blivit justerad, rösträtt skall utövas i enlighet med hittills gällande bestämmelser.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehått motionen i första kammaren nr 76, av herrar *Sandegård* och *Klefbeck*, däri hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta, att § 26 mom. 1 i lag angående tillsättning av prästerliga tjänster skulle erhålla följande lydelse:

Rösträtt vid prästval tillkomme envar i församlingen mantalsskriven man eller kvinna, som uppnått 21 års ålder, dock ej den, som står under förmynderskap eller hustru etc.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte för sin del antaga den uti ifrågavarande proposition föreslagna lagen;

2) att förevarande motion, till den del densamma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottet bort med i reservationen förebragt motivering hemställa, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition och motionen nr 76 i första kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att, därest Kungl. Maj:t ansåge en sådan ändring av § 26 i prästvalslagen 9 dec. 1910 önskvärd, att all tvekan om den fortfarande giltigheten av däri innehållen föreskrift om 21 års ålder för valrätt undanröjdes, Kungl. Maj:t ville till en kommande riksdag härom framlägga förslag.

Herr *Reuterskiöld*: Herr greve och talman! I nu föreliggande betänkande har utskottet uttalat, att den tolkning av 26 § i gällande prästvalslag som föredragande departementschefen givit uttryck åt, nämligen att redan nu valrättsåldern skulle vara 23 år, icke kan anses riktig, och i den punkten överensstämmer jag med utskottet. Men utskottet har icke från denna utgångspunkt dragit den enligt min mening riktiga konsekvensen. Kungl. Maj:t har föreslagit den ändring i prästvalslagen så, att i stället för 21 års ålder skulle sättas 23 års ålder, vilket med departementschefens tolkning blir endast en formell ändring. Utskottet, som ogillar denna tolkning, har likväl varit med om förslaget, fastän det givetvis då måste anse, att det är en saklig förändring som göres. Och för min del

*Om valrätts-
åldern vid
prästval.
(Forts.)*

har jag ansett, att, då det är en saklig förändring, bör man icke antaga förslaget utan tungt vägande skäl.

De skäl, som anförts och kunna anföras, äro två. Det ena skälet är det, att därigenom man må nöjas med en och samma röstlängd både vid prästval och å kyrkostämma, men jag tror icke, att den omständigheten kan anses i och för sig tillräcklig, liksom det målet även utan bifall till föreliggande proposition kan vinnas. Det andra skälet skulle vara det, att man därigenom finge enhetliga rösträttsbestämmelser. Men därvid är att märka, att bestämmelsen om rösträtt å kyrkostämma först vid 23 år är byggd på antagandet, att man bort förvärva någon ekonomisk erfarenhet under tiden efter myndighetsålderns inträde, men för val av präst torde en sådan erfarenhet vara fullkomligt likgiltig. Och härtill kommer, att sedan gammalt rösträttsbestämmelserna vid prästval varit lindrigare än vid andra kommunala ärenden. Redan i 1883 års prästvalslag fanns ett stadgande, som gjorde rösträtten vidare, när det gällde prästval än vid kyrkostämma, och för städerna var given möjlighet att få särskild prästvalsordning. I 1910 års lag infördes den personliga rösträtten vid prästval, och nu är denna rösträtt utsträckt att gälla alla ärenden å kyrkostämma. Men kvar står denna skillnad med 21 år vid prästval och 23 år vid kyrkostämmoförhandlingar. Det förefaller här vara fråga om ett rent personligt intresse, en rent personlig rösträtt utan samband med något ekonomiskt. Och det kan därför vara skäl att bibehålla den gamla rösträttsbestämmelsen om 21 år.

På denna grund, och med åberopande av de skäl jag i övrigt anført i min reservation ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr Å k e r m a n: Jag anhåller att få yrka bifall till lagutskottets utlåtande. De synpunkter herr Reuterskiöld här framlagt kunna ju vara intressanta, men de vila på rent teoretisk åskådning. Jag kan icke finna annat, än att genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag och lagutskottets hemställan stora praktiska fördelar skola vinnas, framför allt genom minskat bestyr med röstlängderna. På grund därav, och jämväl med hänsyn till vad lagutskottet i övrigt anført, yrkar jag bifall till lagutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med överbäggande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—16.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—21.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 22 och 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—29.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 30.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag å 4,600,000 kronor att

*Statsbidrag
till landsting
och vissa
städer.*

Statsbidrag
till landsting
och visse
städer.
(Forts.)

av bevillning av fast egendom samt av inkomst direkt utgå, ävensom besluta, att av nämnda anslag skulle till landsting och städer, som icke deltog i landsting, utbetalas den inom vederbörande landstingsområde och stad under budgetåret influtna nettoinkomsten av bevillning av fast egendom samt av inkomst.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr greve och talman! Jag anhåller att få yrka, att denna punkt måtte till utskottet återremitteras.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten annat yrkande ej förekommit än att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 31—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 39 och 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1921 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 14, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet och — för tiden från och med den 1 juli 1920 — handelsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkten 32.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Föredrogos änyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt
nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1920 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs änyo jordbruksutskottets utlåtande nr 66, i anledning av väckt motion angående uppläggande av en statens fria jordbruks-egnahemsfond och en statens fria fiskerifond.

*Om
åtgärder mot
landsbygdens
avfolkning.*

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 198, hade herr *Osberg*, med instämmande i motionens syfte från femlöse ledamöter av andra kammaren, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det utredning skyndsammast möjligt måtte verkställas om uppläggning av två statsfonder, den ena benämnd Statens fria jordbruksegnahemsfond, den andra benämnd Statens fria fiskerifond, för att medelst dessa fonders avkastning befrämja egnahemsrörelsen för mindre bemedlade å landsbygden och för att stödja mindre bemedlade fiskare vid utövändet av deras näring.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande under återopande av vad däri anförts hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående vilka åtgärder som skulle kunna utöver vad redan skett vidtagas till förekommande av landsbygdens avfolkning, samt att Kungl. Maj:t därefter ville för riksdagen förelägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Reservation hade anförts av, utom annan, greve *Wachtmeister*, som ansett, att utlåtandet bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Greve *Wachtmeister*: Herr greve och talman! Under denna punkt har jag icke kunna följa utskottet, enär utskottet på motionärens hemställan om uppläggande av två nya statsfonder, svarat med att begära en utredning angående landsbygdens avfolkning. Det har varit mig omöjligt att nu vara med om att begära en utredning angående landsbygdens avfolkning, vilket är en mycket stor och viktig fråga och väl värd, att man söker lösa densamma, men det bör göras i ett annat sammanhang och med annan utgångspunkt än den här ifrågasatta. Nu påvisar utskottet i sin motivering ett sätt, huru denna avfolkning skulle avhjälpas. Det skulle vara genom att lindra egnahemsvillkoren och i vissa fall genom att skänka stipendier åt män och kvinnor, som vilja skaffa sig egna hem. Men, mina herrar, icke avhjälper man detta missförhållande, icke hindrar man landsbygdens avfolkning genom att anslå stipendier åt några hundra eller några tusen unga män och kvinnor eller genom denna föreslagna lindring i lånevillkor. Nej, frågan är mycket, mycket mer invecklad än så, och den sak, som här beröres, är endast en försvinnande liten atom bland orsakerna till avfolkningen. Dessutom har utskottet handat i hög grad inkonsekvent, då den föreslår vissa lindringar i lånevillkoren för egnahemsbyggare nu några månader efter sedan frågan rätteligen skulle ha behand-

*Om
åtgärder mot
landsbygdens
avfolkning.
(Forts.)*

lats, vilket skulle ha skett i sammanhang med den kungl. propositionen, i vilken föreslogs andra villkor för den statsunderstödda egnahemsrörelsen, samt i sammanhang med de i anledning av denna proposition avlämnade motionerna. Bland dessa motioner var det en, som väckts av herr Sigfrid i denna kammare, med vilken jag för min del mycket sympatiserade och vilken motion innehöll, att till åstadkommande av verkligt nya egna hem egnahemslån till inköp av obebyggda jordbruks- eller bostadslägenheter skulle utlämnas efter en räntefot av 3,6 % samt med den gamla amorteringstiden. Nu svarade utskottet på denna motion med ett par ord, som jag skall be att få läsa upp »att emellertid, såsom motionären nu ifrågasatt, i sådant syfte beträffande av honom åsyftade egnahemslån nedsätta räntan till 3,6 % finner utskottet icke tillrädligt, särskilt som riksdagen så sent som förlidet år fastställde den nuvarande räntefoten». Detta utskottets utlåtande var enhälligt med undantag av att ordföranden, greve Hamilton, och jag reserverade oss. Jag var förhindrad att närvara, när saken behandlades i kammaren, men jag hade, som sagt, reserverat mig. Nu har utskottet förordat införande av lättnader och ändring i gällande lånevillkor på en bakväg och i helt annat sammanhang, och det kan väl ändå ingalunda vara riktigt, då för en månad sedan utskottet uttalade sig så som det gjort.

Då jag icke kan finna detta förfarande riktigt, ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Hellström: När frågan behandlades i jordbruksutskottet, hyste jag till en början liknande betänkligheter som greve Wachtmeister. Att jag emellertid lät mina betänkligheter, som voro av mera formell natur, vika och förenade mig med utskottet i dess hemställan, berodde på, att den fråga, som här beröres, är av ofantligt stor betydelse, och att intresset för densamma är mycket stort både i riksdagen och även ute i landet. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att icke mindre än 56 av andra kammarens ledamöter instämt med motionären i föreliggande motion. Dessutom erinrar jag om, att för icke länge sedan första kammaren med mycket intresse omfattade en motion av herr Lindhagen, i vilken han anhöll om utredning angående förhållandet mellan städernas tillväxt och landsbygdens avfolkning. Han ändrade under överläggningen sitt yrkande, och det av honom framställda yrkandet blev också av denna kammare godkänt, och sannolikt är, att samma yrkande även kommer att godkännas i andra kammaren.

Det har också varit en särskild omständighet som gjort, att utskottet varit mycket benäget att göra något i denna fråga, och det är Kungl. Maj:ts proposition att upplägga en statens bostadslånefond. Propositionen därom är visserligen ännu icke behandlad, men såsom herrarna veta, har den väckt mycken uppmärksamhet. I densamma har föreslagits att till befrämjande av bostadsbyggnad i städerna skulle uppläggas en lånefond, från vilken skulle

kunna erhållas lån på 20 år. Lånen skulle under tio år vara räntefria. Och det förutsattes, att i vissa fall omkring 20 % den beräknade byggnadskostnaden skulle kunna lämnas i form av direkt anslag. I jordbruksutskottet har man ansett, att om denna proposition, såsom det förmodas, bifalles av riksdagen, det i verkligheten bleve en ytterligare bidragande orsak till landsbygdens avfolkning.

Nu är det visserligen sant, såsom herr greve Wachtmeister säger, att de stå icke i riktigt gott förhållande till varandra, den kläm som förekommer i motionen och den kläm, till vilken utskottet kommit, men båda fullfölja samma syfte. Utskottet har underkänt den metod motionären tänkt sig. Han har tänkt sig uppläggande av en fond för landsbygden, som skulle motsvara den, som blivit föreslagen för städerna. Utskottet har icke ansett lämpligt att gå denna väg, utan föreslår i stället vidtagande av förbättringar och utvidgning i fråga om de åtgärder, som redan äro beslutade för att befrämja befolkningens kvarhållande på landsbygden. Då frågan om ökande av egnahemslånefonden var före, behandlades också en motion i liknande syfte som den nu föreliggande. Den avsåg att understödja nyodlingar å egnahemslägenheter, och riksdagen beslöt en skrivelse i det syftet. Nu föreslås i utskottets betänkande, att det skall göras en grundligare utredning av hela denna fråga, och det hemställdes således om en utvidgning av den utredning, varom riksdagen redan förut gjort hemställan.

Man har påpekat att i fall, då det gäller att bygga nytt å en fastighet, särskilt gynnsamma villkor borde lämnas, antingen i form av räntefria lån eller genom nedsättning av låneräntan, liksom det också påpekas möjligheten av åtgärder, varigenom egnahembyggnad, som ha svårt att anskaffa inventarier, skulle få hjälp därtill. Jag erinrar om bestämmelserna i Danmark för dylika lån. Där är den bestämmelsen gällande, att en lånesökande, som ämnar bebygga en jordbrukslägenhet, får lån till nio tiondedelar av verkliga värdet av fastigheten med byggnader jämte kreatur och yttre inventarier. Hos oss är det så, att den, som vill bygga eget hem, först och främst måste anskaffa nödiga inventarier, varjämte han måste äga en sjättedel av fastighetens värde att sätta in i företaget. Att det under sådana förhållanden, med nuvarande bestämmelser, är svårt att komma till gynnsamt resultat, är lätt att inse.

Enär denna fråga måste anses vara av mycket stor betydelse, har jag, då frågan kom från avdelningen till utskottet, ansett, att jag borde låta mina formella betänkligheter vika, och att anledning förefanns att mera hålla sig till de sakliga skälen. Det är på grund härav, som jag för min del har biträtt jordbruksutskottets förslag i denna punkt, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Greve W a c h t m e i s t e r : Den föregående ärade talaren sade, att det var så många, som instämt med motionären, över 56, men vi få ej låta påverka oss av någon massuggestion.

Han nämnde vidare, att herr Lindhagens yrkande bifallits för

*Om
åtgärder mot
landsbygdens
avfolkning.
(Forts.)*

någon tid sedan. Men då är ju utredning redan begärd, och skall man då ytterligare begära utredning?

Så nämnde talaren, att stora förmåner komma att beredas städerna, men att landsbygden icke får någonting. Jag unnar landsbygden allt vad den kan få, men så alldeles utan är dock landsbygden icke. Landsbygden har fått hela egnahemsrörelsen. Här är det fråga om en ändring i lånevillkoren, och jag skall heller icke vara omedgörlig, om ändring komme att anses behöfvlig. Men var sak skall sättas på sin rätta plats. Och jag kan icke finna, att platsen i detta fall är den rätta, då genom ett bifall till utskottets förslag en reform komme in på en bakväg, utan att någon egentligen satt sig in i vad den betyder. Vad här åsyftas borde ovillkorligen hava följt med, när Kungl. Maj:ts proposition i ämnet behandlades.

Herr greve och talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 36.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, väckte en motion, nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid domänverket.

Motionen hänvisades till bankoutskottet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Ericsson, Ollas*, under tolv dagar från och med den 11 innevarande månad.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln framlagda förslag till inrättande av ett riksräkenskapsverk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av nytt landsstatshus i Göteborg;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra kontorskostnadsersättning för generalkonsulatet i New York;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av två arkivrådstjänster inom riksarkivet m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för statsverkets räkning av Nobelstiftelsens rätt till visst område av skogsinstitutets förutvarande tomt å norra Djurgården;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av de teologie professorsprebendena;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare lönefyllnad åt en professor vid teologiska fakulteten i Lund;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar om lönereglering för skogsförvaltaren vid universitetet i Uppsala samt inrättande av en assistentbefattning vid skogsförvaltartjänsten m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till nybyggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund;

nr 117, i anledning av väckt motion om rätt för konservatorn vid zoologiska institutionen vid universitet i Lund O. Holmqvist att åtnjuta ålderstillägg å lön;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till klinisk och poliklinisk undervisning i ortopedi vid Stockholms vanföremstalt;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av elevavgifterna vid tandläkarinstitutet;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminariet m. m.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt till anordnande av utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål;

nr 122, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde huvudtitel; och

nr 123, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande två anslag under riksstatens för år 1921 fjärde huvudtitel;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels väckta motioner om åvägabringande av förslag till lagbestämmelser i syfte att bekämpa olaglig tillverkning och försäljning av rusdrycker, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 oktober 1917 angående tillverkning av brännvin;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförbättring för vid marinen anställda daglönare, dels ock en i ämnet väckt motion m. m.; och

nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av pensionsförbättring och pensioner åt visst marinens manskap, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner om sådan ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, att försäkring enligt lagen må äga rum endast i riks försäkringsanstalten;

nr 33, i anledning av väckt motion om viss ändring i de uti lagen om försäkring för olycksfall i arbete intagna bestämmelser om vilka personer äro att anse såsom arbetare enligt nämnda lag; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 8 i lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) den 2 juli 1915.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöts att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
